

Thay đổi vì Tương lai Bền vững

ASC	Hội đồng Quản lý Nuôi trồng thủy sản
ASEAN	Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á
ASIC	Chương trình Cải tiến Thủy sản châu Á
BDS	Gói hỗ trợ phát triển kinh doanh (Business Development Services)
BSCI	Bộ tiêu chuẩn đánh giá tuân thủ trách nhiệm xã hội trong kinh doanh
CEBI	Bộ chỉ số doanh nghiệp ứng phó với biến đổi khí hậu và môi trường
CP	Cổ phần
CSR	Trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp
ĐBSCL	Đồng bằng sông Cửu Long
FAO	Tổ chức Nông lâm Liên hiệp quốc
FTA	Hiệp định thương mại tự do
GIZ	Tổ chức Hợp tác Quốc tế Đức
GRAISEA 2	Dự án “Tăng cường bình đẳng giới và đầu tư kinh doanh nông nghiệp có trách nhiệm tại Đông Nam Á”
HTX	Hợp tác xã
IB	Kinh doanh bao trùm (Inclusive Business)
ICAFIS	Trung tâm Hợp tác Quốc tế Nuôi trồng và Khai thác Thủy sản Bền vững
IDH	Tổ chức Sáng kiến Thương mại Bền vững
IPSARD	Viện Chính sách và Chiến lược Phát triển Nông nghiệp Nông thôn
IRRI	Viện Nghiên cứu Lúa gạo Quốc tế
KNK	Khí nhà kính
MCD	Trung tâm Bảo tồn sinh vật biển và phát triển cộng đồng
MSI	Sáng kiến đa bên (Multi-stakeholder Initiative)
NN&PTNT	Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn
OCOP	Chương trình Mỗi xã một sản phẩm
PMU	Ban quản lý Dự án
PPP/PPC	Mô hình đối tác công tư
RECERD	Trung tâm Nghiên cứu tài nguyên và Phát triển nông thôn
SA8000	Tiêu chuẩn so sánh và đánh giá trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp
SIDA	Cơ quan Hợp tác Phát triển Quốc tế Thụy Điển
SDG	Mục tiêu Phát triển Bền vững
SMETA	Tiêu chuẩn về thực hành đạo đức kinh doanh và trách nhiệm xã hội (Sedex Members Ethical Trade Audit)
SRP	Diễn đàn Lúa gạo Bền vững
TNHH MTV	Trách nhiệm hữu hạn một thành viên
UBND	Ủy ban Nhân dân
VASEP	Hiệp hội Chế biến và Xuất khẩu Thủy sản Việt Nam
VCCI	Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam
VIFEP	Viện Kinh tế và Quy hoạch Thủy sản
VSSA	Liên minh Tôm Sạch và Bền vững Việt Nam
WEE	Tăng quyền năng cho phụ nữ (Women’s Economic Empowerment)
WWF	Tổ chức Quốc tế về Bảo tồn Thiên nhiên
XNK	Xuất nhập khẩu

Cuốn sách này được biên soạn với sự hỗ trợ tài chính của Cơ quan Hợp tác Phát triển Quốc tế Thụy Điển (SIDA) / Đại sứ quán Thụy Điển tại Bangkok, Thái Lan. Các nội dung trong cuốn sách này thuộc trách nhiệm của dự án “Tăng cường bình đẳng giới và đầu tư kinh doanh nông nghiệp có trách nhiệm tại Đông Nam Á” (GRAISEA 2), và không nhất thiết phản ánh quan điểm của Cơ quan Hợp tác Phát triển Quốc tế Thụy Điển (SIDA) / Đại sứ quán Thụy Điển tại Bangkok, Thái Lan.

Mục lục

04	Lời tựa
06	Lời nói đầu
08	Chặng đường GRAISEA 2
10	Phần 1: Người sản xuất nhỏ
22	Phần 2: Doanh nghiệp
30	Phần 3: Thích ứng với biến đổi khí hậu
38	Phần 4: Số hóa trong chuỗi giá trị
44	Phần 5: Chính sách
50	Các tổ chức đối tác, địa phương và doanh nghiệp tham gia GRAISEA 2

Lời tựa

Dự án “Tăng cường bình đẳng giới và đầu tư kinh doanh nông nghiệp có trách nhiệm tại Đông Nam Á” (GRAISEA 2) hướng tới mục tiêu nâng cao chất lượng cuộc sống của nông dân sản xuất nhỏ và công nhân trong các chuỗi giá trị nông nghiệp. Một yếu tố quan trọng giúp Dự án trở nên đặc biệt là phương pháp tiếp cận cấp khu vực. Dự án triển khai tại nhiều quốc gia như Campuchia, Indonesia, Philippines và Việt Nam, thúc đẩy các tiêu chuẩn nông nghiệp bền vững, kinh doanh bao trùm và đề xuất góp ý chính sách với ASEAN.

Hợp phần Dự án tại Việt Nam đã đạt được nhiều kết quả đáng tự hào – quý vị sẽ đi qua một vài lát cắt trong cuốn sách này – nhưng tôi muốn nhấn mạnh rằng, những đóng góp của chương trình tại Việt Nam có ý nghĩa quan trọng trong việc thực hiện các mục tiêu cấp khu vực của GRAISEA. Những thành công của dự án trong việc kết nối doanh nghiệp và hợp tác xã, thúc đẩy mô hình sản xuất kinh doanh toàn diện hơn, cải thiện điều kiện làm việc và đảm bảo phúc lợi cho công nhân, nông dân trong chuỗi giá trị, phát triển các ứng dụng số hỗ trợ sản xuất bền vững và kinh doanh có trách nhiệm, khuyến nghị chính sách... đã được chia sẻ rộng rãi trong và ngoài nước. Dự án tại Việt Nam cũng đã tích cực học hỏi kinh nghiệm từ các đối tác và các bên liên quan trong khu vực.

Dự án GRAISEA tại Việt Nam đóng vai trò quan trọng trong việc tác động tới các cơ quan thúc đẩy thực hành các tiêu chuẩn quốc tế như Diễn đàn Lúa gạo bền vững, Hội đồng Quản lý nuôi trồng thủy sản và các bên liên quan khác để họ tăng cường hỗ trợ cho nông dân sản xuất quy mô nhỏ. Dự án GRAISEA tại Việt Nam cũng tạo ảnh hưởng đến các khách hàng quốc tế ngoài khu vực, như việc phát triển công cụ theo dõi chuyển đổi doanh nghiệp vì mục tiêu bình đẳng giới trong ngành tôm với sự hợp tác của siêu thị Tesco (Vương quốc Anh) và các doanh nghiệp Việt Nam.

Những kết quả đáng tự hào đã đạt được nhờ khả năng và nỗ lực của nhóm Dự án GRAISEA tại Việt Nam, thế mạnh của các tổ chức đối tác cũng như cam kết, kinh nghiệm của các bên liên quan mà chúng tôi có cơ hội cùng làm việc.

Thay mặt Dự án GRAISEA 2, tôi xin chân thành cảm ơn các tổ chức đối tác, cơ quan chuyên môn, các chuyên gia, chính quyền trung ương và địa phương, doanh nghiệp, hợp tác xã và cộng đồng.

Dự án GRAISEA 2 ghi nhận và xin cảm ơn sự tài trợ của Cơ quan Hợp tác Phát triển Quốc tế Thụy Điển (SIDA), Đại sứ quán Thụy Điển tại Bangkok, Thái Lan.

Trân trọng,

Ashley Aaron

Trưởng Dự án GRAISEA 2 Khu vực Đông Nam Á

Lời nói đầu

Năm 2017, dự án GRAISEA 1 khép lại với những thành tựu đáng kể trong chuỗi giá trị lúa và tôm tại Việt Nam. Các hộ sản xuất quy mô nhỏ đã liên kết hợp tác với các công ty quốc gia, khu vực và đa quốc gia trong chuỗi cung ứng. Phương thức sản xuất cấp nông hộ và hợp tác xã, mô hình kinh doanh và chính sách đầu tư của doanh nghiệp đã cải thiện nhằm tăng quyền năng kinh tế cho phụ nữ, nâng cao khả năng thích ứng với biến đổi khí hậu trong chuỗi cung ứng nông nghiệp.

Bên cạnh các bước tiến quan trọng đó, sản xuất và kinh doanh trong ngành lúa, tôm tại Việt Nam cũng như các quốc gia Đông Nam Á khác vẫn gặp nhiều thách thức. Cụ thể, kỹ thuật canh tác của nông dân quy mô nhỏ chưa hoàn toàn tuân thủ các tiêu chuẩn sản xuất bền vững. Vai trò và đóng góp của phụ nữ trong chuỗi giá trị chưa được nâng cao và ghi nhận đúng mức. Liên kết giữa các tác nhân trong chuỗi còn yếu, mức độ tham gia vào thị trường của người sản xuất còn hạn chế khiến họ gặp phải nhiều khó khăn trong tiêu thụ đầu ra và chưa đạt được sự chia sẻ công bằng về lợi ích, chi phí và rủi ro. Về phía doanh nghiệp, việc liên kết với nông dân để thu mua ổn định, có chất lượng cao theo các tiêu chuẩn quốc tế (như GAP/VietGAP, ASC/ASIC, SRP, hữu cơ...) còn khó khăn. Mô hình kinh doanh, chiến lược đầu tư của một số doanh nghiệp cần được tiếp tục hoàn thiện để trở nên toàn diện và có trách nhiệm hơn, bao gồm chính sách cho vùng nguyên liệu và các quy định đảm bảo phúc lợi cho công nhân, đặc biệt là công nhân nữ. Bên cạnh đó, biến đổi khí hậu dẫn đến các rủi ro như xâm nhập mặn, hạn hán và dịch bệnh, gây ảnh hưởng trầm trọng cho sản xuất lúa, tôm tại Đồng bằng Sông Cửu Long (ĐBSCL), đe dọa sinh kế của người nông dân, nhất là phụ nữ.

Trước thực tiễn đó, năm 2018, tổ chức Oxfam tại các nước Việt Nam, Campuchia, Thái Lan, Indonesia và Philippines đã phối hợp, tham vấn với các cơ quan quản lý, chuyên gia, đối tác và cộng đồng để thiết kế một chương trình cấp khu vực nhằm hỗ trợ giải quyết các thách thức trên. GRAISEA 2 sử dụng cách tiếp cận cấp vùng nhằm xây dựng chuỗi cung ứng có trách nhiệm. Dự án đặt mục tiêu: (1) Giúp nông dân sản xuất có chất lượng cao theo các tiêu chuẩn quốc tế và tham gia sâu rộng trong chuỗi cung ứng, từ đó, hưởng lợi ích công bằng và tương xứng với công sức của họ; tăng cường khả năng thích ứng với rủi ro khí hậu và các biến cố kinh tế, xã hội; (2) Hợp tác với các doanh nghiệp đầu ngành thúc đẩy mô hình kinh doanh bao trùm, chính sách đầu tư và thu mua bền vững, công bằng với nông dân cũng như các tác nhân khác trong chuỗi, đồng thời đảm bảo phúc lợi tốt hơn cho công nhân, nhất là công nhân nữ. (3) Thúc đẩy môi trường chính sách và khung pháp lý các cấp nhằm hỗ trợ, đưa các vấn đề trên vào chương trình nghị sự để các bên cùng giải quyết và biến ý tưởng thành hành động.

Vượt qua nhiều thách thức, GRAISEA đã đạt được những kết quả đáng tự hào, minh chứng cho cách tiếp cận và hướng đi đúng khi góp phần giải quyết những vấn đề cấp thiết trong chuỗi giá trị lúa và tôm. Quan trọng nhất, đó là cam kết mạnh mẽ của nông dân, cộng đồng doanh nghiệp, sự ủng hộ của chính quyền địa phương và sự tận tâm của các đối tác lâu năm; từ đó, huy động được kiến thức, chuyên môn và nguồn lực cần thiết cho sự thành công của Dự án.

CHẶNG ĐƯỜNG GRAISEA 2

Năm

2019-2020

- Chính thức triển khai Dự án tại 05 tỉnh
- 28 hợp tác xã (HTX) và 50 doanh nghiệp được hỗ trợ kỹ thuật, nâng cao năng lực
- Thúc đẩy mô hình kinh doanh bao trùm giữa 15 doanh nghiệp đầu ngành và HTX
- 02 gói Hỗ trợ Phát triển Kinh doanh (Business Development Services – BDS) cho 18 doanh nghiệp và 44 HTX tiên phong
- Bộ Chỉ số Doanh nghiệp Ứng phó với Biến đổi khí hậu và Môi trường (CEBI)

Năm

2018-2019

- Khảo sát, đánh giá ngành tôm và lúa tại Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL)
- Thiết kế Dự án
- Thành lập Ban quản lý Dự án (PMU) cấp khu vực và tại Việt Nam
- Thiết lập quan hệ đối tác

Năm 2021-2022

- Vùng nuôi tôm sú-lúa xã Trí Lực, Thới Bình, Cà Mau đạt chứng nhận nhóm của Hội đồng Quản lý Nuôi trồng thủy sản (ASC) đầu tiên trên thế giới
- 15 mô hình kinh doanh bao trùm được mở rộng, hơn 30 hợp đồng/biên bản ghi nhớ đầu tư và bao tiêu
- Diễn đàn Tôm Việt quy mô quốc gia
- Nhóm làm việc quốc gia về Tiêu chuẩn Diễn đàn Lúa gạo Bền vững (SRP) chính thức thành lập
- Cuộc thi khởi nghiệp tăng quyền năng kinh tế phụ nữ
- Quỹ Dự phòng rủi ro được thí điểm lần đầu tiên tại Việt Nam
- Thủ tướng phê duyệt “Chương trình hỗ trợ doanh nghiệp khu vực tư nhân kinh doanh bền vững giai đoạn 2022 – 2025”

Năm 2020-2021

- Mô hình đối tác công – tư (PPP/PPC) tại An Giang, Kiên Giang và Sóc Trăng
- Liên minh Tôm sạch và Bền vững Việt Nam (VSSA), Hiệp hội Tôm Bạc Liêu được thành lập
- Các nền tảng số được xây dựng (Diễn đàn tôm Việt, Sàn giao dịch chotomca.vn) kết nối chuỗi cung ứng trong thời kỳ COVID-19
- UBND tỉnh Cà Mau phê duyệt Kế hoạch Phát triển Nông nghiệp Hữu cơ giai đoạn 2020 – 2025 trên địa bàn tỉnh Cà Mau

Năm 2022-2023

- 4.468 người sản xuất nhỏ và 58 HTX nâng cao năng lực
- 112 doanh nghiệp, 15 tập đoàn và hơn 10.000 công nhân hưởng lợi
- Ứng dụng số Rice Hero đo phát thải lúa
- Mô hình kinh doanh toàn diện của Tập đoàn Minh Phú, Công ty Hồng Tân được chia sẻ tại Diễn đàn Kinh doanh Bao trùm Châu Á
- Nền tảng số hỗ trợ doanh nghiệp và công nhân chính thức vận hành
- Thủ tướng phê duyệt Đề án nâng cao năng lực thích ứng với Biến đổi khí hậu của HTX nông nghiệp ĐBSCL, giai đoạn 2021 – 2025

PHẦN 1

NGƯỜI SẢN XUẤT

QUY MÔ NHỎ

Những năm gần đây, ngành nông nghiệp Việt Nam phải đối mặt với nhiều thách thức từ các diễn biến bất lợi về kinh tế, xã hội và chính trị trên thế giới. Việc Việt Nam tham gia các Hiệp định thương mại tự do (FTA) mở rộng cơ hội xuất khẩu cho nông sản, đồng thời đặt ra các yêu cầu khắt khe về nguồn gốc xuất xứ, tiêu chuẩn chất lượng và tập quán canh tác không gây hại tới con người và môi trường. Những rủi ro ngày càng tăng từ biến đổi khí hậu đòi hỏi ngành nông nghiệp cần nâng cao năng lực thích ứng và phục hồi. Những thay đổi đầu tiên, toàn diện bắt đầu từ từng người nông dân, từng hộ gia đình, những chủ thể quan trọng nhất của ngành nông nghiệp, những người đang và sẽ hứng chịu nhiều tác động nhất nếu tiếp tục duy trì tập quán canh tác nhỏ lẻ, không

bắt kịp những thay đổi mạnh mẽ về xu hướng sản xuất và tiêu dùng bền vững trên thế giới cũng như thích ứng với biến đổi khí hậu.

Đặt người nông dân ở trung tâm, Dự án GRAISEA 2 đã tập trung nâng cao năng lực sản xuất theo tiêu chuẩn bền vững cho các hộ sản xuất quy mô nhỏ, đặc biệt là phụ nữ, đồng thời khuyến khích sản xuất theo tổ hợp tác và hợp tác xã (HTX). Qua đó, người nông dân cải thiện sinh kế với thị trường ổn định, tăng khả năng thích ứng và phục hồi với biến đổi khí hậu. Với kỹ thuật sản xuất tiên tiến, bền vững hơn, người nông dân đạt được vị thế mới trong chuỗi giá trị, có tầm ảnh hưởng và năng lực đàm phán tốt hơn, từ đó, chia sẻ lợi ích và rủi ro với các tác nhân khác một cách công bằng.

Sản xuất theo quy mô hợp tác xã, lấy tiêu chuẩn bền vững là chìa khóa

Với điều kiện sinh thái đa dạng, số giờ nắng nhiều và nguồn nước dồi dào, nông nghiệp Việt Nam có lợi thế cạnh tranh đáng mơ ước. Những lợi thế cạnh tranh ấy chỉ phát huy hết tiềm năng khi được đặt vào tay những nhà nông chuyên nghiệp. Những bước chân đầu tiên và vững chãi trên con đường trở thành nhà nông chuyên nghiệp là sự hợp tác sản xuất để khắc phục tình trạng sản xuất nhỏ lẻ, và chuyển đổi tập quán canh tác theo hướng bền vững, đáp ứng các tiêu chuẩn quốc tế để mở cánh cửa vào thị trường quốc tế khắt khe.

Hiểu được điều này, Dự án GRAISEA 2 đã thúc đẩy hợp tác giữa các tác nhân trong chuỗi giá trị, gồm người sản xuất, doanh nghiệp và chính quyền địa phương để áp

dụng các tiêu chuẩn sản xuất bền vững. Dự án đồng hành cùng người sản xuất nhỏ trong các hoạt động tập huấn kỹ thuật, xúc tiến làm việc với các tổ chức và diễn đàn quốc tế để được chứng nhận sản phẩm. Có thể kể đến Bộ tiêu chuẩn của Diễn đàn Lúa gạo Bền vững (SRP) cho lúa gạo, chứng nhận của Hội đồng Quản lý Nuôi trồng thủy sản (ASC) và chứng nhận của Chương trình Cải tiến Thủy sản châu Á (ASIC) cho tôm, cùng các tiêu chuẩn khác như GAP, VietGAP, hữu cơ...

Dự án cũng hỗ trợ thành lập, nâng cao năng lực cho các tổ hợp tác và HTX. Chuyển đổi từ sản xuất cá thể, các tổ hợp tác và HTX đã chuẩn hóa quy trình canh tác bền vững, nâng cao năng lực quản trị, vận hành HTX cùng khả năng đàm

phán của người sản xuất nhỏ, tạo đà cho những liên kết bền chặt giữa nông dân và doanh nghiệp. Cùng với sự phối hợp của chính quyền địa phương, người nông dân ngày càng hưởng lợi ích và chia sẻ rủi ro một cách công bằng trong chuỗi giá trị.

Xuyên suốt các hoạt động, GRAISEA 2 luôn thúc đẩy người dân, đặc biệt là phụ nữ, phát huy tính tự chủ, sáng tạo và khả năng lãnh đạo của mình. Vai trò của phụ nữ được nâng cao khi họ tham gia vào quá trình lập kế hoạch và ra quyết định, triển khai và giám sát hiệu quả các hoạt động sản xuất tại gia đình, tổ hợp tác và HTX. Điều này góp phần thay đổi các định kiến về vai trò và năng lực của phụ nữ.

Con tôm ASC

Nằm trong “thủ phủ” vùng tôm sú của Việt Nam và thế giới, HTX Trí Lực (huyện Thới Bình, tỉnh Cà Mau) tự hào là nhóm nông hộ đầu tiên trên thế giới đạt chứng nhận ASC cho tôm sú nuôi trên đất canh tác lúa vào năm 2022. Đây là minh chứng sinh động cho hiệu quả của mối liên kết chặt chẽ giữa người nuôi tôm, tổ chức hỗ trợ, doanh nghiệp và chính quyền địa phương.

ASC là chứng nhận quốc tế uy tín và nghiêm ngặt đối với nuôi trồng thủy sản – theo đó, con giống và các đầu vào sản xuất được truy xuất nguồn gốc, sản xuất gắn với bảo vệ môi trường, sức khỏe cộng đồng và người sản xuất. Chứng chỉ ASC không chỉ giúp nông dân ký kết được hợp đồng tiêu thụ dài hạn với doanh nghiệp với mức giá cao hơn mà còn là tấm vé cho doanh nghiệp chế biến, xuất khẩu mở cửa các thị trường cao cấp.

Hành trình chuyển đổi tập quán sản xuất để được chứng nhận ASC không phải là con đường bằng phẳng. Người nông dân phải thay đổi hoàn toàn tư duy, học hỏi nhiều kỹ thuật mới, làm quen và áp dụng một cách hệ thống những thực hành “xa lạ” như ghi chép nhật ký nuôi tôm điện tử và trải qua nhiều đợt kiểm định khắt khe. “Cũng khó khăn dữ lắm. Trước nay, bà con làm theo lối cũ, chỉ quen xài hóa chất, giờ phải thay đổi hết”, ông Lê Văn Mưa, Giám đốc HTX Trí Lực kể lại.

Như tên gọi “Trí Lực”, người nông dân không quản ngại khó khăn, vượt qua mọi thách thức, đồng lòng để “chuyển mình” ngoạn mục. Với sự hỗ trợ của MCD, DNXH Minh Phú và các đối tác, sau hơn bốn năm,

tập quán cũ đã được thay thế hoàn toàn bằng phương thức canh tác mới theo tiêu chuẩn ASC, cùng tư duy hợp tác để sản xuất hiệu quả – quy trình đồng nhất, sử dụng nhân lực tối ưu, tiết kiệm chi phí và chất lượng sản phẩm đồng đều. “Tham gia HTX, bà con được giao lưu, học hỏi kinh nghiệm rất nhiều. Hàng hóa làm ra khi có sự liên kết được tiêu thụ dễ dàng, giá cả bình ổn, nông dân không còn nỗi lo bị thương lái ép giá”, anh Trần Văn Tính, hộ nuôi tôm thuộc HTX Trí Lực chia sẻ.

Đồng hành trong suốt quá trình chuyển đổi của HTX Trí Lực là sự hỗ trợ tạo môi trường chính sách thuận lợi, cố vấn chiến lược và quản trị HTX từ chính quyền địa phương các cấp, hỗ trợ nâng cao năng lực toàn diện từ Trung tâm Bảo tồn Sinh vật biển và Phát triển Cộng đồng (MCD) và liên kết chặt chẽ từ Doanh nghiệp xã hội Minh Phú từ khâu sản xuất, đến tiêu thụ và đăng ký chứng nhận sản phẩm.

Ngày 3/10/2022, Tổ chức Control Union Peru SAC chứng nhận đạt chuẩn ASC cho 378 đầm nuôi tôm của 252 hộ dân, với diện tích 565 ha. Giá bán tôm sú tăng 1.000 – 3.000 Đồng/kg so với các vùng không có chứng nhận. Đây được xem là một trong những mô hình xuất sắc minh chứng cho Quy hoạch Đề án phát triển nuôi trồng thủy sản bền vững tỉnh Cà Mau. “Đạt được chứng nhận ASC là bước khởi đầu, tỉnh Cà Mau đặt mục tiêu đến năm 2030 sẽ có hơn 40.000 ha lúa-tôm đạt được một trong các chứng nhận quốc tế như ASC và một số chứng nhận hữu cơ khác,” ông Châu Công Bằng, Phó Giám đốc Sở Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn (NN&PTNT) tỉnh Cà Mau nhận định.

Chúng chỉ Gạo Hữu Cơ

Trước kia, nông dân thuộc HTX Vinh Lợi (huyện Thạnh Trị, tỉnh Sóc Trăng) trồng lúa theo cách truyền thống, giá bán không cao do sản lượng và chất lượng không đạt tiêu chuẩn. Sau nhiều chuyến tham quan mô hình lúa hữu cơ, anh Nguyễn Văn Út, Giám đốc HTX, nhận thấy thị trường nông nghiệp hữu cơ là một thị trường ngách, tuy quy mô không lớn nhưng giá trị cao. Anh Út cùng lãnh đạo của HTX quyết tâm chuyển đổi để tăng giá trị cho cây lúa địa phương. “Thế giới đang chuyển sang mua sản phẩm an toàn và hữu cơ rồi, mình không thể nằm ngoài xu hướng đó”, anh giải thích. Hành trình của lúa hữu cơ tại Vinh Lợi không phải dễ dàng. Các hộ nông dân có nhiều “e ngại” về mô hình mới vốn đòi hỏi nhiều công sức và kỹ thuật chăm sóc, quản lý đồng ruộng.

Trung tâm Nghiên cứu Tài nguyên và Phát triển Nông thôn (RECERD), Chi cục Trồng trọt và Bảo vệ Thực vật tỉnh Sóc Trăng, Phòng NN&PTNT huyện Thạnh Trị đồng hành cùng HTX Vinh Lợi gỡ bỏ những rào cản này bằng nhiều tập huấn về kỹ thuật canh tác tiên tiến, đảm bảo

năng suất lúa sản xuất theo hướng hữu cơ tương đương với lúa sản xuất theo phương pháp truyền thống, hướng dẫn nông dân tính toán đầy đủ lợi ích kinh tế, xã hội và môi trường từ thực hành canh tác lúa hữu cơ.

Không chỉ có giá bán lúa cao hơn, canh tác hữu cơ giúp giảm chi phí đáng kể vì không dùng phân bón hóa học và thuốc trừ sâu, vốn là những chi phí chiếm tỷ trọng cao trong sản xuất lúa theo “lối cũ”; nhờ đó, lợi nhuận ròng tăng từ 3-5 triệu đồng/ha. Canh tác lúa hữu cơ bảo tồn chất lượng đất, đảm bảo sản lượng bền vững, giúp duy trì doanh thu ổn định cho người trồng. Sức khỏe của người trồng và cộng đồng được bảo vệ, tính đa dạng của hệ sinh thái được bảo toàn. Người nông dân đã thay đổi tư duy sản xuất từ phương thức canh tác hoàn toàn dựa trên lợi ích kinh tế trước mắt (doanh thu của một năm) sang cân nhắc các lợi ích dài hạn và toàn diện để áp dụng phương pháp canh tác mới bền vững.

Không thể không kể đến vai trò đặc biệt quan trọng của Công ty Trách nhiệm hữu

hạn Một thành viên (TNHH MTV) Lương thực Hồng Tân trong việc liên kết với HTX để tiêu thụ sản phẩm lúa hữu cơ với giá mua cam kết cao, từ đó, tạo đòn bẩy kinh tế để các nông hộ thành viên HTX Vinh Lợi và các nông hộ ở vùng lân cận mở rộng diện tích canh tác lúa hữu cơ.

Đến nay, mô hình lúa hữu cơ đã trải rộng trên 60 ha thuộc 16 hộ thành viên của HTX. Dù chưa được chứng nhận, HTX Vinh Lợi bán được khoảng 350 tấn lúa hướng hữu cơ mỗi vụ với mức giá 7.500 đồng/kg và 10 tấn gạo thương phẩm với giá cao hơn. HTX đang trong quá trình kiểm định để được cấp chứng nhận Organic Rice (Lúa Hữu cơ), với giá bán dự kiến sau khi được chứng nhận đạt 10.000 đồng/kg. Những nỗ lực mới đang được thực hiện để xúc tiến xuất khẩu gạo hữu cơ sang thị trường cao cấp.

Chính quyền địa phương và nhiều tổ chức nghiên cứu trong vùng ĐBSCL đã và đang nhân rộng mô hình này. HTX Vinh Lợi được chính quyền địa phương tham khảo để xây dựng đề án lúa hữu cơ của tỉnh Sóc Trăng.

Phụ nữ - chủ thể tiên phong trong phát triển kinh tế nông thôn

Tăng quyền năng kinh tế cho phụ nữ (Women's Economic Empowerment – WEE) là một trụ cột của GRAISEA 2.

Dự án đã thúc đẩy và hỗ trợ phụ nữ phát triển và thực hiện nhiều sáng kiến nhằm xây dựng và nâng cao kỹ năng lãnh đạo, kinh doanh, phát triển thương hiệu, nâng cao giá trị cho sản phẩm, phát triển sản phẩm mới tạo thêm thu nhập cho chị em phụ nữ.

Các sáng kiến này vừa là tiền đề vừa là kết quả của một quá trình thay đổi của phụ nữ – từ những người nội trợ và chờ đợi dòng thu thập từ các thành viên nam trong gia đình tạo ra trở thành những chủ thể chủ động và sáng tạo trong hoạt động sinh kế. Sáng kiến tổ sinh kế phụ nữ đã giúp tăng sự tự tin của người phụ nữ, thay đổi quan niệm về vai trò của họ và thúc đẩy bình đẳng giới ở nông thôn.

“Cuộc thi tìm kiếm sáng kiến sinh kế trong Nông nghiệp” đã hỗ trợ hoàn thiện 15 sáng kiến phát triển kinh doanh của phụ nữ và hỗ trợ thực hiện 7 sáng kiến trong thực tiễn.

“Từ ngày hai vợ chồng chuyển qua canh tác lúa hữu cơ, chi phí đầu vào thấp hơn, sức khỏe tốt hơn, được Hồng Tân bao tiêu sản phẩm cao hơn 400 đồng so với giá thị trường.”

**Vợ chồng anh Trúc - chị Ý
(HTX Vinh Lợi)**

Xây dựng thương hiệu gạo quê hương

"Vùng này gạo ngon lắm! Gạo được trồng trên đất nuôi tôm mà."

Vừa nói, chị Diệu vừa thoăn thoắt đóng gói từng bịch gạo 5kg mang thương hiệu Hoàng Yến. Chị chép miệng tiếc nuối vì HTX trước kia chỉ bán lúa thô cho doanh nghiệp, lời lãi chẳng được bao nhiêu.

"Đi tham dự hội thảo thấy các vùng kia đều có gạo bán rồi. Về mình có sáng kiến chuyển sang bán gạo thương phẩm. Khi nói ra thì chị em đều đồng lòng hết", chị Văn Ngọc Diệu, Phó Giám đốc HTX Trí Lực, chia sẻ cơ duyên trở thành lãnh đạo Tổ sinh kế phụ nữ của HTX, phát triển việc trồng lúa trên đất nuôi tôm, tạo thêm nguồn thu nhập mới.

Tổ sinh kế khởi đầu với bảy thành viên nữ. Vì không quen với việc kinh doanh, chị em gặp nhiều khó khăn trong xây dựng thương hiệu và đóng gói bao bì. Các mối quan hệ xã hội chưa nhiều nên việc quảng bá gạo Hoàng Yến cũng không dễ.

Với sự hỗ trợ của GRAISEA 2, Tổ sinh kế đã quyết định phối hợp với HTX Trí Lực để chế biến, đóng gói và quảng bá gạo thương phẩm đến các triển lãm, hội chợ. Đây là một bước tiến đáng kể trong sự tự tin và chủ động của các chị em trong nỗ lực cải tiến hoạt động kinh doanh. Từ năm 2022 đến giữa năm 2023, gạo Hoàng Yến bán được khoảng ba tấn, giá từ 24.000- 26.000 đồng/kg. Tiền lãi được dùng để duy trì các hoạt động của tổ, trong đó có việc tổ chức cho thành viên đi tham quan các mô hình nông nghiệp thành công.

"Xưa giờ chị em nào có gặp gỡ gì, chỉ ở nhà thôi à! Giờ tham gia Tổ sinh kế này thì mình có việc làm, ngày thu nhập cũng được trăm ngàn. Chị em họp mặt thì chia sẻ kinh nghiệm, rồi cũng vui nữa", bà Lê Thị Diệp, thành viên Tổ sinh kế cười nói. Qua quá trình học hỏi, tập huấn và lãnh đạo Tổ sinh kế, chị Diệu có cách nhìn khác về vai trò của phụ nữ, rằng họ cũng có thể tự tạo nguồn thu nhập bằng công việc kinh doanh như nam giới. "Phụ nữ cũng có vai trò quan trọng chứ không phải phụ thuộc vào nam giới."

Chị Văn Ngọc Diệu, Phó Giám đốc HTX Trí Lực
Ảnh: Nguyen Duc Hieu / Oxfam

Tổ sinh kế nữ tại HTX Thuận Phát
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam

Tư duy khởi nghiệp của nông dân qua đa dạng hóa sản phẩm từ ao tôm, ruộng lúa

Sản xuất lúa tôm đem lại nguồn thu nhập chính cho người nông dân ở HTX Nông ngư Hòa Đề (huyện Mỹ Xuyên, tỉnh Sóc Trăng) và HTX Thuận Phát (huyện An Minh, tỉnh Kiên Giang), đặc biệt từ khi bà con cải tiến cách thức canh tác và chuyển đổi sang hướng hữu cơ năm 2018. Tuy vậy, những rủi ro từ dịch bệnh và khí hậu trực chờ đe dọa sinh kế của những người sản xuất nhỏ, đòi hỏi họ phải chủ động đa dạng hóa sinh kế và nguồn thu nhập.

Người tiên phong với sáng kiến khởi nghiệp tại HTX Nông ngư Hòa Đề là anh Mã Văn Hồng, Giám đốc HTX, cùng vợ là chị Huỳnh Thị Ly. Học hỏi từ những mô hình sinh kế ở các địa phương lân cận, hai anh chị thử sức làm bánh phồng tôm để cải thiện kinh tế bên cạnh nguồn thu nhập chính từ đồng ruộng, ao tôm. Sáng kiến đem lại thành công ngoài mong đợi, mang lại cho vợ chồng anh thu nhập tăng thêm đáng kể.

Mô hình này đã khích lệ bà con trong HTX thử sức với nhiều mặt hàng khác từ tôm và cá rô phi như tôm khô, muối tôm, chả cá, chà bông cá, trong đó có 3 sản phẩm đã được chứng nhận của Chương trình Mỗi xã một sản phẩm (OCOP). Các mặt hàng của HTX Nông ngư Hòa Đề đã lên kệ nhiều điểm bán tại Hà Nội, Tây Ninh và một số thành phố khác. Nông dân Hòa Đề cũng không ngần ngại tham gia bán hàng trên các kênh thương mại điện tử như <http://chotomca.vn/>. Nửa đầu năm 2023, HTX đạt doanh thu 100 triệu đồng từ bán các sản phẩm phụ; đời sống người dân được cải thiện.

Với HTX Thuận Phát, chị Nguyễn Thị Kim Lam, Phó Giám đốc kiêm tổ trưởng Tổ sinh kế phụ nữ, được sự khuyến khích của Ban Giám đốc HTX, đã chủ động học hỏi thêm mô hình làm chả cá rô phi, tận dụng nguồn nguyên liệu dồi dào tại địa phương. Cá rô phi vốn không mang lại lợi nhuận kinh tế cao, nhưng với sự sáng tạo và không ngại khó khăn, chị em phụ

nữ tại HTX đã tạo nên sản phẩm “Chả cá rô phi miệt thứ”, tăng thêm nguồn thu nhập cho người dân địa phương. Năm 2021, sản phẩm này đã được Ủy ban Nhân dân (UBND) tỉnh Kiên Giang công nhận là Sản phẩm Công nghiệp Nông thôn tiêu biểu của tỉnh.

Không chỉ về kinh tế, các sáng kiến đã góp phần nâng cao tiếng nói và vai trò của phụ nữ địa phương. Trước đây, phụ nữ ít tham gia vào công việc sản xuất, kinh doanh, giờ các chị chủ động bàn bạc và chia sẻ công việc với chồng. Chị em cũng có nhiều thời gian và cơ hội để sáng tạo ra các sản phẩm phụ, cải thiện kinh tế gia đình. Tại HTX Nông ngư Hòa Đề, nữ giới chiếm 60% số thành viên, một bước tiến lớn từ con số 34% năm 2014, và hiện có 3 thành viên nữ trong Ban lãnh đạo. HTX Thuận Phát trước đây chỉ có hai trong số 17 thành viên HTX là nữ (11%), đến nay đã có 8 nữ trong tổng số 30 thành viên (26%) và 2 lãnh đạo nữ trong Ban Quản trị HTX.

Nâng cao năng lực quản trị hợp tác xã

Nhận định chuyển dịch sản xuất nông nghiệp mạnh mẽ theo quy mô hộ gia đình sang tổ chức sản xuất hợp tác là cách tiếp cận trọng yếu để phát huy các lợi thế cạnh tranh của nông nghiệp Việt Nam, Dự án GRAISEA 2 triển khai gói Hỗ trợ Phát triển Kinh doanh (Business Development Services – BDS) được thiết kế chuyên biệt cho các HTX nông nghiệp. BDS hướng tới cải thiện năng lực quản trị kinh doanh toàn diện, vốn là một điểm yếu nội tại của đại đa số các HTX nông nghiệp Việt Nam.

HTX Vinh Lợi, thành lập năm 2021, là một trong nhiều HTX tham gia cùng GRAISEA 2 trong gói BDS nhằm nâng cao năng lực quản trị và vận hành HTX. Ban quản trị HTX đã tham gia nhiều tập

huấn kỹ thuật sản xuất theo hướng hữu cơ, quản trị HTX, tăng cường tiếng nói của phụ nữ, xây dựng cơ chế quản trị rủi ro, kế hoạch marketing, tiếp cận thị trường. Đặc biệt, Dự án cũng tổ chức các cuộc đối thoại giữa HTX và doanh nghiệp, mở rộng và tăng cường tiếng nói của các HTX, sự hiểu biết giữa các bên, xây dựng nền tảng cho lòng tin và sự hợp tác trong chuỗi.

Tương tự như HTX Vinh Lợi, 44 HTX nông nghiệp khác tham gia gói BDS của Dự án cũng nhận được sự đồng hành của các chuyên gia trong suốt quá trình đổi mới quản trị, và đã đạt được những thay đổi cốt lõi từ tư duy chiến lược đến thực hành các khối chức năng quản lý như tài chính, sản xuất bền vững, chất

lượng, tiêu thụ hiệu quả. Điểm nổi bật trong quá trình chuyển đổi là các HTX đã đầu tư nguồn lực đáng kể để thúc đẩy các sáng kiến kinh doanh của các thành viên nữ và xây dựng cũng như hoàn thiện các chính sách cho thành viên và hộ nông dân liên kết sản xuất. Bằng việc lựa chọn chuyển hướng từ canh tác truyền thống sang sản xuất đáp ứng các tiêu chuẩn nông nghiệp khắt khe nhất, chủ động tham gia liên kết chặt chẽ với doanh nghiệp, tích cực đối thoại và tranh thủ sự ủng hộ của chính quyền địa phương, nhiều HTX đã trở thành những thực thể kinh tế thực sự, hoạt động có lợi nhuận, đồng thời sản xuất có trách nhiệm với con người, môi trường và hệ sinh thái.

Một buổi làm việc giữa công ty Hồng Tân và HTX Vinh Lợi. Ảnh: Oxfam

SAU 5 NĂM...

4.468 hộ sản xuất quy mô nhỏ (hơn **50%** là phụ nữ) có tiếng nói, vị thế bình đẳng hơn và hưởng lợi ích công bằng hơn từ các hoạt động sản xuất và kinh doanh trong chuỗi giá trị tằm và lúa gạo.

58 HTX đã cải thiện rõ rệt về năng lực kỹ thuật sản xuất theo hướng bền vững như ASC/SRP/hữu cơ, năng lực quản trị HTX và mức độ tham gia của phụ nữ trong sản xuất cũng như trong vai trò lãnh đạo.

30 thỏa thuận đầu tư và bao tiêu được ký kết giữa các doanh nghiệp và HTX.

Tiêu chuẩn SRP được công nhận là một trong những thực hành tốt được khuyến khích áp dụng đối với các hộ và doanh nghiệp trong ngành lúa gạo tại Việt Nam.

PHẦN 2

DOANH NGHIỆP

Liên kết lỏng lẻo giữa các tác nhân trong chuỗi giá trị là một điểm yếu khiến nông nghiệp Việt còn bấp bênh và thiếu chuyên nghiệp. Khi không liên kết chặt chẽ với người nông dân, doanh nghiệp trong chuỗi lúa, tôm không đảm bảo được vùng nguyên liệu bền vững với sản lượng và chất lượng ổn định^{1,2}. Trong khi đó, yêu cầu của thị trường ngày càng khắt khe, đặc biệt là các thị trường xuất khẩu đòi hỏi sản phẩm phải đảm bảo truy xuất nguồn gốc, đạt tiêu chuẩn quốc tế về sản xuất bền vững³.

Theo Quyết định 1088 của Bộ NN&PTNT, vùng nguyên liệu được xác định là điểm khởi đầu và là nền tảng để phát triển các chuỗi giá trị nông, lâm, thủy sản

hiệu quả, bền vững. Do đó, nông dân và doanh nghiệp Việt Nam cần cải thiện vùng nguyên liệu thông qua những mối liên kết toàn diện, các tác nhân chia sẻ lợi ích và rủi ro một cách công bằng. Người nông dân chuẩn hóa quy trình canh tác, đảm bảo chất lượng và sản lượng cung ứng; doanh nghiệp thu mua ổn định với giá ưu đãi, đồng thời có chính sách hỗ trợ kỹ thuật và vật tư cho nông dân.

GRAISEA 2 đã đồng hành cùng các doanh nghiệp tiên phong trong ngành tôm và lúa gạo thúc đẩy các hoạt động kinh doanh bao trùm và có trách nhiệm, thực hành sản xuất theo các tiêu chuẩn bền vững, đồng thời cải thiện phúc lợi cho người lao động, đặc biệt là lao động nữ.

¹ Theo TS Lê Văn Bảnh – nguyên Viện trưởng Viện Lúa Đồng bằng sông Cửu Long nhận định, Việt Nam có rất nhiều loại gạo ngon, thậm chí hơn hẳn gạo ngon của các nước đang cạnh tranh. Tuy nhiên, do chạy theo số lượng 3 vụ/năm nên chất lượng chưa cao và không đồng đều (<https://kinhthedoithi.vn/vi-sao-kho-xay-dung-thuong-hieu-quoc-gia-cho-gao-viet.html>)

² Năm 2023 ngành hàng tôm sẽ đối mặt với các thách thức lớn như tình hình nuôi không ổn định, nguồn nguyên liệu không bảo đảm <https://chongbanphagia.vn/xuat-khau-tom-se-am-dam-dip-dau-nam-n25874.html>

³ Đề án Thí điểm vùng nguyên liệu nông, lâm sản đạt chuẩn phục vụ tiêu thụ trong nước và xuất khẩu giai đoạn 2022-2025 (Quyết định 1088/QĐ-BNN -KTHT)

Mô hình kinh doanh bao trùm và đầu tư có trách nhiệm trong chuỗi giá trị nông nghiệp

Một trong những ưu tiên của GRAISEA 2 là thúc đẩy kinh doanh bao trùm (Inclusive Business – IB) và chính sách đầu tư có trách nhiệm của doanh nghiệp. Dự án cung cấp các gói đào tạo, hỗ trợ kỹ thuật giúp doanh nghiệp cải thiện mô hình kinh doanh và chính sách theo hướng bao trùm⁴ và có trách nhiệm hơn, gồm:

(I) liên kết, bao tiêu với người sản xuất quy mô nhỏ theo hướng bền vững và chia sẻ lợi ích;

(II) có chính sách đầu tư trở lại cho người sản xuất, phát triển vùng nguyên liệu, chia sẻ rủi ro trong sản xuất; và

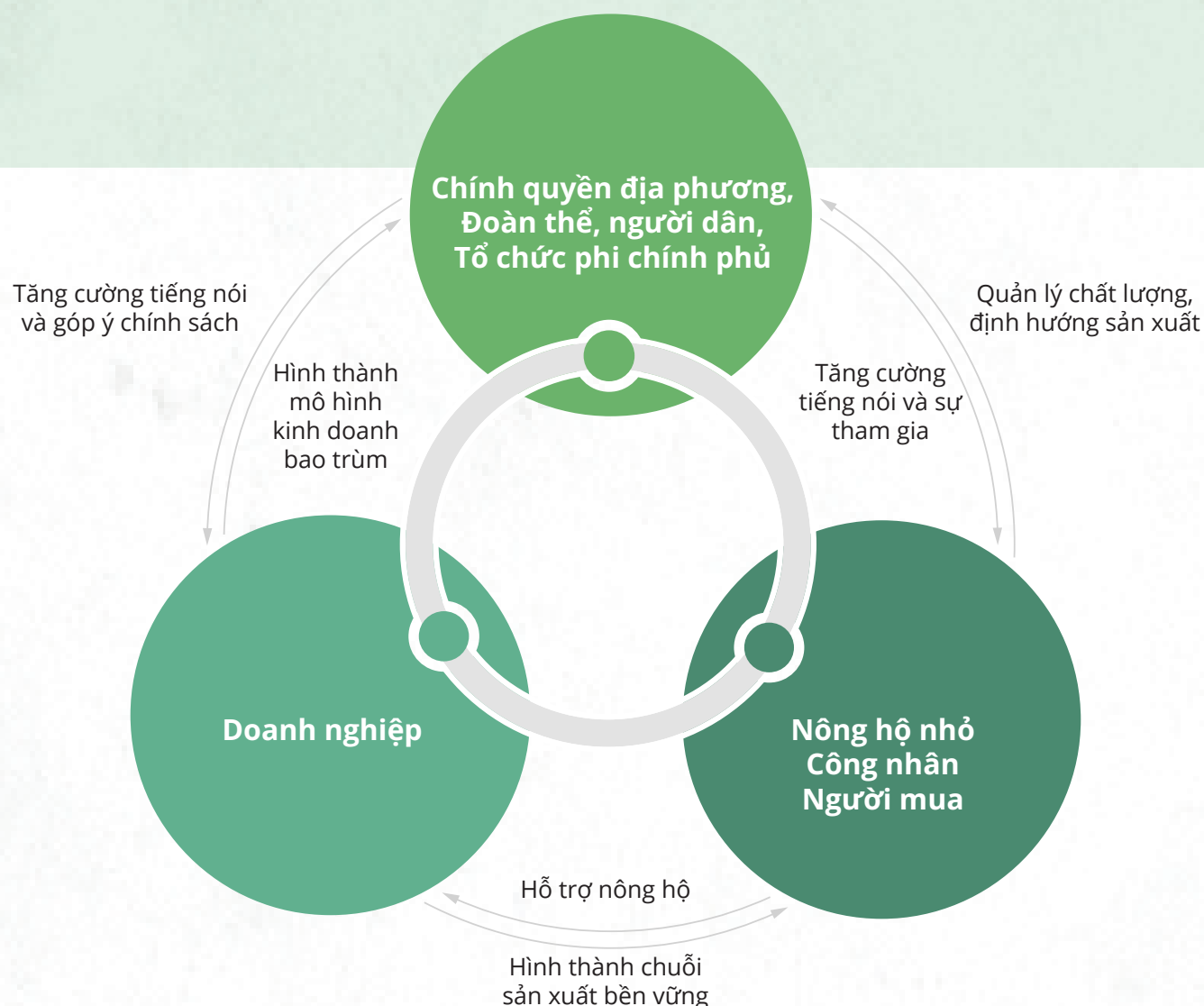
(III) cải thiện chính sách nội bộ của doanh nghiệp nhằm tăng phúc lợi cho người lao động, đặc biệt là lao động nữ.

Mô hình này giúp người sản xuất nhỏ, đặc biệt là phụ nữ có cơ hội tham gia sâu hơn vào hoạt động sản xuất kinh doanh, nhận được lợi ích công bằng và có tấm lưới đỡ mỗi khi rủi ro xảy đến. Đồng thời, điều kiện làm việc cho công nhân trong doanh nghiệp cũng được cải thiện, giúp họ yên tâm gắn bó với doanh nghiệp.

Mô hình chuỗi giá trị trong GRAISEA 2 phù hợp với định hướng phát triển của địa phương và quốc gia, nhờ đó,

huy động được sự tham gia của người dân, doanh nghiệp và chính quyền địa phương. Phương pháp liên kết bốn nhà (Nhà nông, Nhà doanh nghiệp, Nhà khoa học, Nhà nước) này cho thấy hiệu quả qua những đổi thay tích cực trong phát triển nông thôn ở ĐBSCL.

⁴ Mô hình kinh doanh bao trùm là mô hình kinh doanh huy động người thu nhập thấp tham gia trong chuỗi giá trị của doanh nghiệp, cơ sở sản xuất kinh doanh; cung cấp hàng hóa, dịch vụ và sinh kế cho người thu nhập thấp trên cơ sở khả thi về thương mại và tạo ra các giá trị chia sẻ; trong đó, người thu nhập thấp có thể tham gia hoạt động kinh doanh cốt lõi của doanh nghiệp với tư cách là nhà cung cấp, nhà phân phối, nhà bán lẻ hoặc khách hàng.

Mô hình kinh doanh bao trùm từ góc nhìn liên kết sản xuất

Công ty TNHH MTV Lương thực Hồng Tân được thành lập năm 2017, chuyên sản xuất, chế biến và tiêu thụ lúa gạo tại ĐBSCL. Ngay khi thành lập, chị Lưu Thị Yến Hằng, Giám đốc, đã xác định chiến lược kinh doanh của Hồng Tân là hướng đến các thị trường xuất khẩu có giá trị cao thay vì lấy số lượng bù chất lượng. Xác định hướng đi là vậy, nhưng làm thế nào để đạt được mục tiêu thì chị vẫn còn nhiều trăn trở và lúng túng.

Năm 2018, chị Hằng cùng doanh nghiệp Hồng Tân bắt đầu tham gia các hoạt động trong gói BDS của GRAISEA 2. Từ đây, chị bắt đầu nhìn thấy đường đi rõ ràng và vững chãi hơn. “Chúng tôi đã nhìn ra những thiếu sót của doanh nghiệp và quyết tâm học hỏi. Ví dụ như việc liên kết với nông dân, tôi đã biết mình phải làm như thế nào để lợi ích hai bên được trọn vẹn, hay biết áp dụng các kiến thức khoa học để gặt hái được sản phẩm chất lượng từ vùng nguyên liệu,” chị Hằng chia sẻ.

Từ năm 2019, Hồng Tân đã liên kết với các HTX tại các tỉnh Đồng Tháp, Kiên Giang, Sóc Trăng và Trà Vinh để sản xuất lúa hữu cơ. Công ty không chỉ bao tiêu sản phẩm, mà còn hướng dẫn kỹ thuật cho bà con chuyển đổi canh tác. Năm 2023, tham gia vào các chương trình đào tạo tư vấn nâng cao năng lực do VCCI HCM triển khai, Hồng Tân đã có các bước cải tiến mạnh mẽ trong cơ sở vật chất, nhà xưởng để thành công đạt được chứng nhận ISO 22000 tại Doanh nghiệp. Đồng thời, thấy rõ được tầm quan trọng của lực lượng lao động, Hồng Tân đã tham

gia học tập các khóa đào tạo nhằm đánh giá rủi ro và nâng cao việc thực hiện An toàn vệ sinh lao động tại Doanh nghiệp, góp phần làm cho môi trường làm việc an toàn và thân thiện cho người lao động.

Năm 2023, chị Hằng đã đại diện các doanh nghiệp vừa và nhỏ ngành lúa gạo Việt Nam tham gia Hội nghị về Kinh doanh bao trùm của châu Á tổ chức tại Bangkok, Thái Lan.

“Kinh doanh bao trùm đem lại cho Hồng Tân rất nhiều thứ. Đó là kinh nghiệm, là thương hiệu, là sự hợp tác hiệu quả với bà con nông dân và chính quyền tại các tỉnh ĐBSCL. Hồng Tân đã trở thành đơn vị sản xuất gạo sạch, đem lại sức khỏe cho cho cộng đồng, được bà con và khách hàng yêu mến, tin tưởng”, chị Yến Hằng tự hào.

Chị Yến Hằng tham dự Hội nghị Hợp tác Thương mại và Đầu tư giữa Ấn Độ và tỉnh Đồng Tháp.

Công ty Cổ phần Tôm Miền Nam và mô hình kinh doanh bao trùm

Là một doanh nghiệp dẫn đầu trong ngành hàng tôm, Công ty Cổ phần (CP) Tôm Miền Nam đã thực hiện liên kết sản xuất với người nuôi tôm từ ngày đầu triển khai GRAISEA 2 năm 2018. Công ty CP Tôm Miền Nam tự hào về vùng nguyên liệu ổn định, đồng đều về sản lượng và chất lượng, tôm thu mua có thể truy xuất nguồn gốc và đạt chứng nhận ASC hoặc ASIC. Đi cùng với GRAISEA 2 trong thực hiện mô hình kinh doanh bao trùm, đến cuối năm 2022, công ty đã ký hợp đồng với 10 HTX, và 4.400 nông dân liên kết đã tăng thu nhập 10-15%.

Công ty CP Tôm Miền Nam là minh chứng khẳng định kinh doanh bao trùm mang lại lợi ích cho mọi tác nhân trong chuỗi giá trị, đặc biệt giúp doanh nghiệp

trong chặng đua đường dài. Mô hình này có tính bền vững cao vì doanh nghiệp đầu tư trở lại cho nông dân để phát triển vùng nguyên liệu. Các đầu tư rất sáng tạo về hình thức, từ cung cấp hướng dẫn kỹ thuật cho người nông dân, cung ứng khoản vốn ngắn hạn để nông dân trang trải các chi phí vật tư và con giống, hoặc nâng cấp cơ sở sản xuất.

Kinh doanh bao trùm không chỉ dừng lại ở việc liên kết có trách nhiệm với người nông dân, mà còn là việc cải tổ những chính sách nội bộ. Công ty Tôm Miền Nam nỗ lực cải thiện điều kiện làm việc cho người lao động, chú trọng đến các chính sách bình đẳng giới. Đặc biệt, công ty đã thiết lập một phần mềm cho phép người lao động chia sẻ quan điểm hoặc

phản ánh mức độ hài lòng của họ. Các đóng góp của công nhân đã đem lại những thay đổi cụ thể, như giải quyết vấn đề an toàn lao động và điều kiện làm việc tại nhà máy, chính sách tăng thời gian nghỉ thai sản, hay cung cấp đồ ăn miễn phí tại căng tin.

Đến nay, tỷ lệ nữ quản lý tại nhà máy đã đạt 70% so với khoảng 30% vào năm 2015. Bản thân họ cũng tự tin khi tham gia đóng góp ý kiến và ra quyết định tại công ty. Là thành viên tích cực của Hiệp hội Tôm Bạc Liêu, công ty Tôm Miền Nam đang nỗ lực lan tỏa những thực hành cấp tiến của triết lý kinh doanh bao trùm đến các doanh nghiệp khác, góp phần phát triển ngành tôm bền vững hơn.

Tập đoàn thủy sản Minh Phú – Mô hình kinh doanh bao trùm trong chiến lược của một doanh nghiệp đầu ngành

Công ty cổ phần (CP) Tập đoàn thủy sản Minh Phú (sau đây gọi tắt là tập đoàn Minh Phú) là một doanh nghiệp đầu ngành áp dụng mô hình kinh doanh bao trùm trong lĩnh vực sản xuất tôm tại ĐBSCL. Doanh nghiệp đã xây dựng và triển khai các mô hình nuôi tôm bền vững liên kết với người sản xuất nhỏ, điển hình là nuôi tôm sú tự nhiên trong rừng ngập mặn tại Nhượng Miên (Cà Mau) và nuôi tôm trên ruộng lúa tại Trí Lực (Cà Mau).

Năm 2017, tập đoàn thành lập Công ty Cổ phần Xã hội Chuỗi tôm rừng Minh Phú (Cà Mau). Doanh nghiệp xã hội này cam kết trích 60% lợi nhuận để tái đầu tư cho mục đích tạo tác động xã hội/môi trường, và liên kết với các hộ dân, nông lâm ngư trường, giúp họ chuyển sang nuôi tôm bền vững theo tiêu chuẩn quốc tế⁵.

Liên kết với tập đoàn Minh Phú trong mô hình tôm sú sản xuất theo tiêu chuẩn quốc tế (ASC và các tiêu chuẩn khác) người nông dân thu lợi đáng kể nhờ đầu ra ổn định và mức giá cao hơn so với tôm không được cấp giấy chứng nhận bởi Minh Phú áp dụng chính sách giá và hỗ trợ dành riêng cho hộ dân đạt chứng nhận quốc tế.

Hiện tại, tập đoàn Minh Phú đang liên kết với các HTX, trong đó, hơn 2.000 nông dân (khoảng 50% là nữ) cung ứng đầu vào theo hợp đồng tiêu thụ sản phẩm.

Tập đoàn Minh Phú cũng là thành viên sáng lập của Liên minh Tôm sạch và Bền vững Việt Nam (VSSA) và các diễn đàn khác, tích cực chia sẻ kinh nghiệm và đóng góp vào quá trình xây dựng kế hoạch nuôi trồng thủy sản bền vững và phát triển chuỗi giá trị tôm tại các tỉnh Bến Tre, Trà Vinh, Cà Mau và Kiên Giang.

Trong nội bộ doanh nghiệp, tập đoàn Minh Phú đã thực hiện nhiều cải cách về chính sách an sinh xã hội cho người lao động. Có thể kể đến các chính sách phúc lợi của doanh nghiệp dành cho lao động nữ như giảm giờ làm, bố trí công việc nhẹ nhàng hơn khi mang thai, trang bị phòng vật sửa, chính sách hỗ trợ thai sản và nuôi con nhỏ... “71% lao động nữ là 71% thành công của công ty”, Ông Phan Văn Tâm, Giám đốc khối hành chính, nhân sự của Tập đoàn Minh Phú khẳng định. Đồng thời tham gia vào các chương trình đào tạo do VCCI HCM triển khai như An toàn vệ sinh lao động, Kỹ năng giao tiếp, kỹ năng

trình bày, kỹ năng quản lý,... góp phần giúp cho người lao động, đặc biệt là lao động nữ tại Doanh nghiệp cải thiện được trình độ, kỹ năng, góp phần đóng góp tích cực và mở ra cơ hội thăng tiến dành cho lao động nữ. Ông Tâm cũng cho biết việc thực hành kinh doanh có trách nhiệm đã nâng cao đáng kể trình độ quản lý cũng như hiệu quả kinh doanh của doanh nghiệp “Tôi thấy đây là hướng đi đúng của công ty”.

Thông qua các chuỗi giá trị liên kết chặt chẽ và công bằng, tập đoàn Minh Phú trở thành một hình mẫu doanh nghiệp cam kết chia sẻ lợi ích với người nông dân, đầu tư kinh doanh có trách nhiệm và góp phần thực hiện nhiều Mục tiêu Phát triển Bền vững (SDG), song song đạt được hiệu quả bền vững về tài chính.

⁵ Nông dân đạt chứng nhận sẽ được bao tiêu sản phẩm. Những hộ có chứng nhận sinh thái còn được hỗ trợ 20.000 con giống/năm. Khi được cấp giấy chứng nhận, bà con sẽ được hưởng những quyền lợi về chi trả dịch vụ môi trường rừng với mức 500.000 đồng/ha và phần giá trị tăng thêm khoảng 3.000 Đồng/kg. Theo <https://vca.org.vn/di-giua-vung-tom-rung-sinh-thai-xac-lap-ky-luc-viet-nam-a26355.html>

Cảnh thu mua tôm giữa doanh nghiệp xã hội Minh Phú và HTX Trí Lực. Ảnh: MCD

SAU 5 NĂM...

112 doanh nghiệp vừa và nhỏ và **15 tập đoàn đầu ngành** tham gia các hoạt động khác nhau của dự án.

Hơn 10.000 công nhân hưởng lợi từ việc cải thiện chính sách của doanh nghiệp.

15 mô hình kinh doanh theo hướng toàn diện (IB) được thúc đẩy cùng chính sách đầu tư có trách nhiệm, các quy định nâng cao phúc lợi xã hội, vai trò lãnh đạo và điều kiện làm việc cho phụ nữ, quản lý rủi ro khí hậu.

30 thỏa thuận, hợp đồng bao tiêu lâu dài được ký kết giữa các doanh nghiệp và HTX.

PHẦN 3 THÍCH ỨNG VỚI BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU

ĐBSCL là vùng trọng điểm sản xuất lúa và thủy sản của Việt Nam, đồng thời chịu nhiều ảnh hưởng bởi tác động của biến đổi khí hậu. Theo ước tính, khi nước biển dâng cao 1m, 7,2% diện tích nông nghiệp tại ĐBSCL và Đồng bằng sông Hồng sẽ bị ảnh hưởng. Tại ĐBSCL, rủi ro về thiên tai bao gồm hạn hán và lũ lụt sẽ gia tăng⁶.

Trước tình hình đó, Dự án GRAISEA 2 đã triển khai nhiều sáng kiến nhằm tăng sức phục hồi của người dân với biến đổi khí hậu. Dự án hỗ trợ cải tiến kỹ thuật canh tác thuận thiên, linh hoạt; ứng dụng công nghệ giúp giảm phát thải trong sản xuất; và các cơ chế phối hợp để quản lý rủi ro thiên tai. Hoạt động của Dự án phù hợp với định hướng nền kinh tế tuần hoàn, “xanh hóa” nông nghiệp và cam kết giảm phát thải ròng về 0 đến năm 2050 của Chính phủ.

⁶ <http://hrce.org.vn/Tac-dong-cua-bien-doi-khi-hau-doi-voi-san-xuat-nong-nghiep-o-dong-bang-song-Cuu-Long-8.html>

Rice Hero

Việt Nam cam kết giảm 30% lượng phát thải khí nhà kính (KNK) trong lĩnh vực nông nghiệp vào năm 2030 so với mức ghi nhận của năm 2020⁷. Tuy là ngành kinh tế mũi nhọn của đất nước, sản xuất lúa gạo chiếm tới 50% tổng lượng phát thải KNK trong ngành nông nghiệp Việt Nam⁸.

Nhiều sáng kiến đã được thực hiện nhằm giúp người sản xuất lúa gạo chủ động cải tiến kỹ thuật canh tác để giảm phát thải khí nhà kính (KNK). Nhằm hỗ trợ mục tiêu này, GRAISEA 2 đã phát triển một ứng dụng trên điện thoại di động có tên là Rice Hero, giúp người nông dân theo dõi mức phát thải KNK trong quy trình sản xuất của mình. Ứng dụng Rice Hero đơn giản hóa quy trình tính toán lượng phát thải khí nhà kính ở cấp độ trang trại, HTX và doanh nghiệp. Người dùng (nông dân, doanh nghiệp) chỉ cần cung cấp thông tin đầu vào từ khâu sản xuất, thu hoạch và chế biến, ứng dụng sẽ tính toán lượng khí

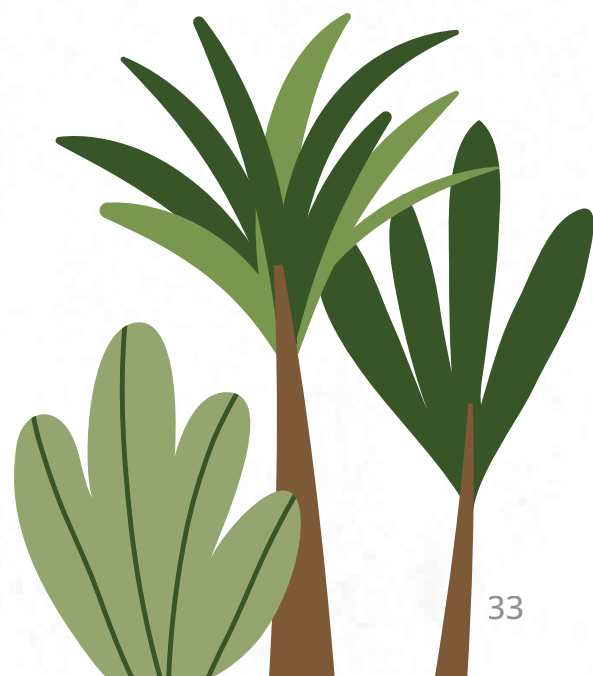
thải trên mỗi ha lúa. Dựa trên đó, người dùng có thể tính toán dấu chân carbon⁹ trong quá trình sản xuất, chế biến của mình, hướng tới mục tiêu được dán nhãn carbon thấp, giúp sản phẩm có cơ hội tiếp cận với các thị trường xuất khẩu tiềm năng.

Công cụ Rice Hero đang được thử nghiệm với hơn 2.000 hộ nông dân, đại diện HTX, cán bộ trung tâm khuyến nông, trung tâm dịch vụ và kỹ thuật nông nghiệp, doanh nghiệp lúa gạo ở An Giang (huyện Thoại Sơn, Châu Thành, Châu Phú, Tri Tôn). Mặc dù ở giai đoạn đầu, Rice Hero đã nhận được sự quan tâm đáng kể từ nông dân trồng lúa, doanh nghiệp và cơ quan quản lý nhà nước các cấp. Sáng kiến này giúp nâng cao nhận thức, cải thiện năng lực sản xuất, kinh doanh và quản lý của các bên liên quan theo hướng nông nghiệp phác thải thấp, từ đó góp phần hiện thực hóa mục tiêu đưa mức phát thải ròng về 0 vào năm 2050 của Việt Nam.

⁷ Tại Hội nghị COP26 tại Vương quốc Anh năm 2021, Việt Nam tham gia “Cam kết giảm phát thải khí mê-tan toàn cầu” với mục tiêu đóng góp giảm ít nhất 30% tổng lượng phát thải khí mê-tan vào năm 2030 so với mức năm 2020 trong các hoạt động trồng trọt, chăn nuôi, quản lý chất thải rắn, xử lý nước thải, khai thác dầu khí, khai thác than và tiêu thụ nhiên liệu hóa thạch

⁸ Báo cáo “Hướng tới chuyển đổi nông nghiệp xanh ở Việt Nam: Chuyển sang mô hình lúa gạo carbon thấp” của Ngân hàng Thế giới tại Việt Nam

⁹ Dấu chân carbon là tổng lượng phát thải khí nhà kính đến từ quá trình sản xuất, sử dụng và cuối vòng đời của một sản phẩm hoặc dịch vụ.

Quỹ Dự phòng rủi ro biến đổi khí hậu

Dưới tác động của biến đổi khí hậu, sản xuất nông nghiệp và thủy sản gặp nhiều rủi ro bởi sự gia tăng của hạn hán, xâm nhập mặn và thời tiết thất thường. Đại dịch COVID-19 càng làm trầm trọng thêm tình hình sản xuất do gián đoạn chuỗi cung ứng và giảm nhu cầu đối với nông sản. Nông dân là những người đầu tiên và trực tiếp chịu ảnh hưởng từ các cuộc khủng hoảng đan xen. Những bài học này thúc đẩy các giải pháp quản lý rủi ro mới và hiệu quả giúp người nông dân có khả năng đối phó với các biến động bất lợi, đồng thời giúp ổn định chuỗi cung ứng nông sản.

Quỹ “Dự phòng rủi ro biến đổi khí hậu và các vấn đề liên kết sản xuất-tiêu thụ” đã ra đời trong bối cảnh đó. Quỹ được thành lập với nguồn vốn đối ứng của doanh nghiệp và Dự án, với mục tiêu chia sẻ rủi ro với bà con cũng như tạo liên kết bền vững giữa nông dân và doanh nghiệp.

Với sự tham gia kết nối, tư vấn và hỗ trợ kỹ

thuật của RECERD, VCCI HCM và Tổ chức Oxfam, sáng kiến này đã được thí điểm tại HTX Vinh Lợi với sự tham gia Doanh nghiệp đang liên kết thu mua tại HTX này đó là Công ty TNHH MTV Lương thực Hồng Tân. Nguồn Quỹ ban đầu được hỗ trợ từ Dự án, khoảng 130 triệu đồng. Khi những cú sốc xảy ra, người nông dân sẽ có nguồn tài chính từ Quỹ để đầu tư sửa chữa cơ sở vật chất, mua sắm vật tư, phục vụ tái sản xuất và tái thiết sinh kế. Nguồn quỹ cũng được dùng để hỗ trợ kỹ thuật cho nông dân, từ đó giúp họ phục hồi nhanh hơn khi nền kinh tế bước vào giai đoạn bình thường mới. Quỹ chủ yếu hỗ trợ các phụ nữ có hoàn cảnh khó khăn.

Quỹ Dự phòng rủi ro thể hiện trách nhiệm xã hội và tầm nhìn bao trùm của doanh nghiệp với người sản xuất quy mô nhỏ. Ngoài các biện pháp kỹ thuật, việc thành lập Quỹ cũng là một phương án tăng khả năng chống chịu và phục hồi với biến đổi khí hậu cho nông dân ở ĐBSCL.

Lễ ký kết thành lập Quỹ Dự phòng rủi ro giữa Công ty Hồng Tân và HTX Vinh Lợi. Ảnh: RECERD

CEBI

Để hiện thực hóa cam kết giảm phát thải ròng về 0 đến năm 2050, Việt Nam cần đảm bảo cả lĩnh vực công và tư nhân đều có động lực và năng lực thực hiện các hành động vì khí hậu tùy theo khả năng của mình.

Nhằm nâng cao trách nhiệm và tính minh bạch trong các thông tin về khí hậu của doanh nghiệp, GRAISEA 2 đã phối hợp cùng Cục Biến đổi Khí hậu, Bộ Tài nguyên & Môi trường, xây dựng Bộ Chỉ số Doanh nghiệp Ứng phó với Biến đổi khí hậu và Môi trường (CEBI)¹⁰ cho các doanh nghiệp sản xuất lúa gạo và tôm. Bộ chỉ số là thước đo để doanh nghiệp tự đánh giá mức độ tuân thủ đối với các tiêu chí và tiêu chuẩn môi trường xanh. Đây là một cơ chế tự nguyện, khuyến khích các doanh nghiệp và cơ sở chế biến thực hành và áp dụng các hoạt động sản xuất bền vững và bảo vệ môi trường.

Trong thời gian tới, lựa chọn sản phẩm được dán nhãn phát thải thấp sẽ là xu thế của thị trường, đặc biệt là các thị trường đề cao yếu tố môi trường như Mỹ hay châu Âu. Do vậy, việc đánh giá và chuyển đổi công nghệ sản xuất theo hướng xanh và sử dụng nhiên liệu hiệu quả hơn sẽ giúp doanh nghiệp tiếp cận và mở rộng thị trường quốc tế. Mặt khác, thông tin từ CEBI cũng giúp Chính phủ và các nhà đầu tư trong quá trình quyết định kế hoạch đầu tư kinh doanh thân thiện với khí hậu của mình. Bộ chỉ số CEBI hiện đang được thử nghiệm và đã cho thấy tiềm năng tiếp tục phát triển và áp dụng cho doanh nghiệp tại các ngành hàng khác.

¹⁰CEBI được phát triển dựa trên ý tưởng Bộ chỉ số khí hậu doanh nghiệp (CBI) - là một hệ thống đăng ký tự nguyện dựa trên web dành cho DN của Chương trình phát triển Liên hiệp quốc (UNDP). CEBI tập trung vào ngành tôm và lúa với thông tin chi tiết hơn.

Mô hình tôm-lúa

Phương thức canh tác kết hợp tôm-lúa xuất hiện từ những năm 1970, là hình thức canh tác thích ứng đặc trưng với sự thay đổi nhiệt độ theo mùa. Người nông dân sẽ trồng lúa vào mùa mưa và nuôi tôm nước lợ trong mùa khô. Đây là một mô hình sản xuất khép kín, có tính tương trợ lẫn nhau. Chất thải hữu cơ tồn đọng sau vụ nuôi tôm là nguồn dinh dưỡng tốt cho cây lúa, giảm phân bón và thuốc bảo vệ thực vật. Ngược lại, trồng lúa trong ruộng tôm giúp điều hòa môi trường, giảm chất độc hại trong ao nuôi. Như vậy, việc luân canh tôm và lúa mang lại năng suất và hiệu quả cao hơn cho cả hai sản phẩm.

Tuy vậy, việc nhân rộng mô hình tôm-lúa còn gặp nhiều thách thức do quy hoạch chưa đồng bộ, gây khó khăn cho việc quản lý. Ở nhiều nơi, nông dân vẫn canh tác theo kinh nghiệm truyền thống, không đúng kỹ thuật nên hiệu quả chưa cao. Ngoài ra, liên kết chuỗi chưa chặt chẽ và sản lượng nhỏ, chưa ổn định nên chưa phát triển được các vùng nuôi có chất lượng cao.

Năm 2019, dự án GRAISEA triển khai nghiên cứu toàn diện mô hình tôm - lúa ở ĐBSCL, đánh giá mô hình canh tác này có hiệu quả kinh tế cao và bền vững hơn, khả năng thích ứng tốt với điều kiện sản xuất tại các vùng ven biển, góp phần duy trì đa dạng sinh học, giảm lãng phí sử dụng nước, cải thiện không gian canh tác và giảm rủi ro dịch bệnh. Ngoài ra mô hình mang lại lợi ích kinh tế cao hơn so với canh tác chuyên lúa truyền thống. Trong một so sánh khác, mô hình tôm-lúa luân

canh cho hiệu quả kinh tế 3-4,5 lần so với chuyên tôm. Nông dân ĐBSCL cho biết họ thu lãi từ 60-70 triệu đồng/ha/năm từ mô hình này. Dựa trên kết quả nghiên cứu, Oxfam phối hợp cùng các đối tác tăng cường hỗ trợ kỹ thuật, xây dựng tài liệu hướng dẫn, thí điểm nhiều mô hình tại Cà Mau, Bạc Liêu và Sóc Trăng. Điển hình, mô hình tôm sú-lúa tại xã Thạnh Quới, huyện Mỹ Xuyên, Sóc Trăng cho lợi nhuận cao hơn 3-6 lần so với mô hình chuyên lúa. Tại tỉnh Cà Mau, HTX lúa tôm Trí Lực (Thới Bình) được coi là mô hình canh tác bền vững, thích ứng với biến đổi khí hậu và mang lại hiệu quả cao về kinh tế, xã hội và môi trường. Mô hình ở HTX Trí Lực cũng được UBND tỉnh Cà Mau ủng hộ mở rộng thông qua việc phê duyệt “Kế hoạch Phát triển Nông nghiệp Hữu cơ giai đoạn 2020 – 2025” trên địa bàn toàn tỉnh. Không chỉ ở Việt Nam, mô hình tôm lúa còn được cộng đồng các nước trong khu vực Đông Nam Á quan tâm tìm hiểu và mong muốn triển khai như là một sáng kiến bền vững trong bối cảnh Biến đổi khí hậu ngày càng diễn biến phức tạp, khó lường.

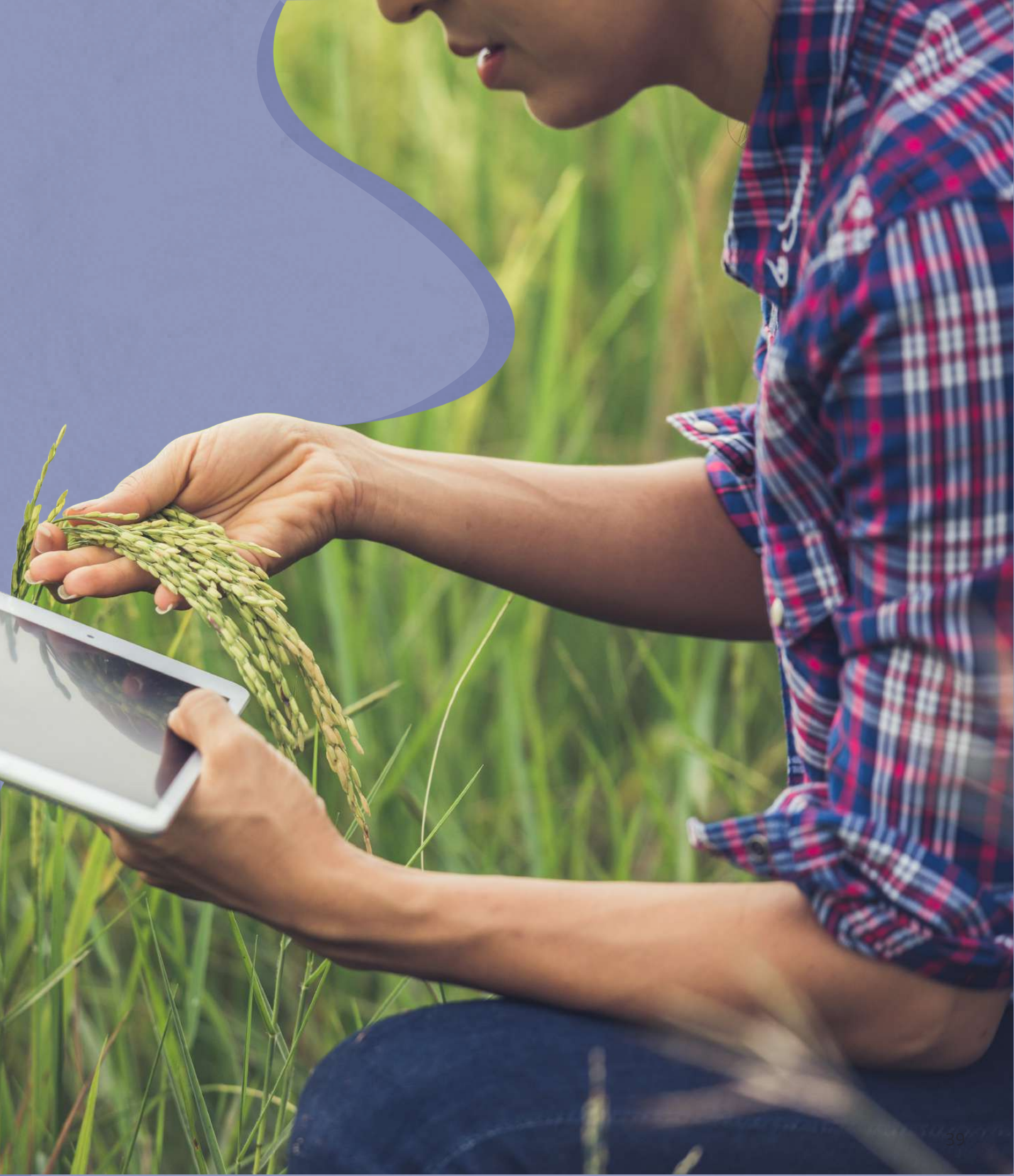
Tiếp nối thành công đó, năm 2023, dự án tổ chức Hội thảo quốc gia thúc đẩy mô hình tôm lúa ở ĐBSCL thu hút đông đảo sự tham gia, thảo luận và phản biện của doanh nghiệp, HTX, các nhà khoa học và các nhà hoạch định chính sách từ trung ương tới địa phương. Hội thảo là một trong nhiều nỗ lực và sáng kiến của dự án để huy động tri thức, kinh nghiệm, nguồn lực và tăng cường liên kết giữa các bên, từ đó kiến tạo môi trường hiệu quả cùng xung lực mới để phát triển mô hình tôm lúa bền vững trong tương lai.

PHẦN 4

SỐ HOÁ TRONG

CHUỖI GIÁ TRỊ

Theo định hướng của Bộ NN&PTNT, chuyển đổi số và phát triển kinh tế số là xu hướng của ngành nông nghiệp trong thời gian tới. Theo đó, các bên liên quan cần thúc đẩy phát triển các nền tảng số, tạo ra các dịch vụ nội dung số, đẩy mạnh các hoạt động kết nối giữa bên sản xuất với bên tiêu thụ trên nền tảng trực tuyến¹¹.

Đóng góp vào định hướng chung này, GRAISEA 2 đã phát triển các giải pháp và nền tảng số hóa nhằm hỗ trợ các bên liên quan, đặc biệt là người nông dân, doanh nghiệp, nhà khoa học và cơ quan quản lý. Các hoạt động số hóa này không chỉ là cầu nối thông tin, giúp tiếp cận thị trường, mà còn thúc đẩy phương thức sản xuất theo hướng bền vững và giảm phát thải, nâng cao năng lực quản trị và hiệu quả vận hành của các bên. Ngoài ra, các giải pháp số còn góp phần chuẩn hóa thông tin và cung cấp bức tranh tổng thể về sản xuất, kinh doanh nông nghiệp cho các nhà quản lý và hoạch định chính sách các cấp.

¹¹ Quyết định Số: 5275/QĐ-BNN-VP ngày 31 tháng 12 năm 2021 Ban hành Kế hoạch chuyển đổi số của Bộ NN&PTNT năm 2022

Một buổi tập huấn về năng lực quản lý cho các hợp tác xã. Ảnh: Oxfam

Học tập trực tuyến cho người lao động ngành thủy sản và lúa gạo

Tỷ lệ thay thế người lao động ở Việt Nam tương đối cao, trong ngành chế biến thủy sản và lúa gạo là hơn 30%. Vấn đề này gây khó khăn cho cả doanh nghiệp và người lao động trong việc đáp ứng yêu cầu tham gia các khóa tập huấn, đào tạo bắt buộc để đảm bảo người lao động thực hiện tốt công việc và đảm bảo an toàn trong lao động.

GRAISEA 2 đã phối hợp với Ban Quan hệ Lao động, Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam thực hiện hoạt động số hóa nền tảng đào tạo và kiến thức cho người lao động ngành thủy sản và lúa gạo. Mục tiêu là đưa các khóa tập huấn lên nền tảng số để người lao động học, thi và nhận chứng chỉ điện tử thay vì học trực tiếp. Các yêu cầu về năng lực của người học được đảm bảo tương tự như

mô thức tập huấn trực tiếp, nhưng hiệu quả hơn về thời gian và tiết kiệm chi phí tổ chức. Nền tảng hoàn chỉnh đã được xây dựng đủ bốn khóa tập huấn: An toàn vệ sinh lao động, Kỹ năng sơ cấp cứu, Kỹ năng phòng cháy chữa cháy và Nội quy an toàn lao động của doanh nghiệp. Ngoài ra, nền tảng cũng cung cấp kiến thức cần thiết về bộ Luật Lao động, quy định về quyền của người lao động, phúc lợi lao động, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, kiến thức về bình đẳng giới, nâng cao quyền năng kinh tế phụ nữ, thích ứng với biến đổi khí hậu.

Truy cập nền tảng tại <https://oxfam.welearning.vn/> hoặc tải về ứng dụng có tên WeLearning LMS trên App Store cho điện thoại iPhone hoặc Google Play cho điện thoại Android.

<https://oxfam.welearning.vn/>

Diễn đàn Tôm Việt

Được khởi xướng vào năm 2016, Diễn đàn Tôm Việt là một trong những diễn đàn trao đổi thông tin có ảnh hưởng nhất trong ngành tôm Việt Nam.

Năm 2022, Ứng dụng “Diễn đàn Tôm Việt” trên điện thoại thông minh ra đời nhằm đáp ứng nhu cầu trao đổi thông tin và thảo luận thường xuyên hơn giữa các cơ quan quản lý nhà nước, doanh nghiệp, các nhà khoa học và nông dân nuôi tôm. Ứng dụng Diễn đàn Tôm Việt cung cấp thông tin kịp thời và chính xác về thời tiết, thị trường, chính sách, quy định, cũng như hướng dẫn kỹ thuật nuôi tôm. Cho đến nay, với hơn 7.000 tài khoản đã đăng ký, ứng dụng này là công cụ hữu hiệu giúp tăng cường giao tiếp và hợp tác giữa các tác nhân trong chuỗi giá trị.

Android:

iOS:

Cơ chế phản hồi của người lao động

Nhằm thúc đẩy các doanh nghiệp chế biến và xuất khẩu tôm tuân thủ tốt các bộ tiêu chuẩn về trách nhiệm xã hội trong kinh doanh (SMETA, BSCI, SA8000), GRAISEA 2 đã xây dựng một ứng dụng được tích hợp trên hệ thống sẵn có của các doanh nghiệp nhằm thu thập ý kiến phản ánh, góp ý và mức độ hài lòng của người lao động, đặc biệt là lao động nữ.

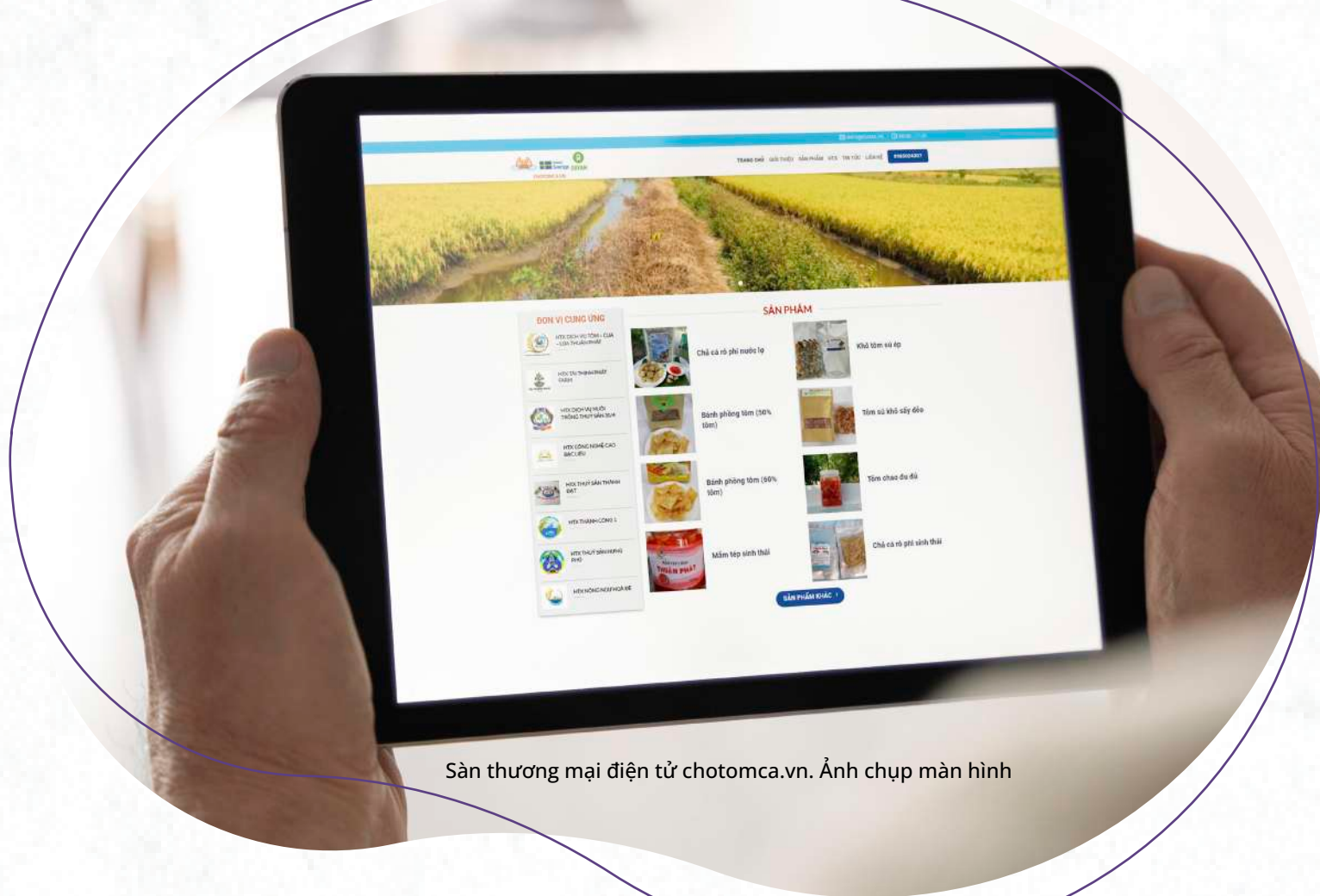
Người lao động có thể sử dụng ứng dụng này ngay tại nơi làm việc để gửi phản ánh đối với các trường hợp bị xâm hại, phân biệt đối xử, góp ý cải thiện về quy trình và điều kiện làm việc một cách trực tiếp đến người phụ trách và lãnh đạo doanh nghiệp.

Đến nay, Dự án đã hỗ trợ 3 công ty chế biến và xuất khẩu tôm xây dựng và vận hành hệ thống này tại 6 nhà máy với khoảng 8.000 công nhân lao động, trong đó hơn 80% là lao động nữ. Vận hành hệ thống này góp phần quan trọng đảm bảo cho các doanh nghiệp tuân thủ các quy định nghiêm ngặt về cơ chế phản hồi của người lao động trong các bộ tiêu chuẩn về trách nhiệm xã hội.

Công ty CP Tôm Miền nam đang áp dụng cơ chế này tại địa chỉ <http://svs.megapis.net/>. Công ty CP thực phẩm Thái Hòa và Công ty CP thực phẩm Khang An cũng đã tích hợp cơ chế phản hồi này trên hệ thống quản lý của công ty.

<http://svs.megapis.net>

Sàn thương mại điện tử chotomca.vn. Ảnh chụp màn hình

Sàn thương mại điện tử

Trong giai đoạn đại dịch COVID-19, GRAISEA 2 đã phát triển và vận hành các nền tảng kỹ thuật số để cải thiện khả năng tiếp cận thị trường của các hộ sản xuất quy mô nhỏ. Một trong số đó là Sàn thương mại điện tử chotomca.vn, đã hỗ trợ đặc lực cho các HTX giới thiệu sản phẩm đến người mua.

Các HTX và doanh nghiệp có thể đăng bán sản phẩm như tôm khô, tôm cấp đông, bánh phồng tôm... trực tiếp trên nền tảng, từ đó tăng khả năng tìm kiếm đối tác, thị trường, kết nối với khách hàng, góp phần ổn định sản xuất, sinh kế.

Cho đến nay, trang web đã thu hút hàng chục ngàn người dùng, là một kênh kết nối thương mại hữu hiệu, giúp từng bước xây dựng hình ảnh, thương hiệu cho sản phẩm thủy sản, “kết nối từ trang trại đến bàn ăn”.

<http://chotomca.vn/>

PHẦN 5 CHÍNH SÁCH

Môi trường chính sách thuận lợi đóng vai trò bản lề để ngành nông nghiệp phát triển bền vững, các bên liên quan sản xuất kinh doanh có trách nhiệm, và thích ứng với biến đổi khí hậu. GRAISEA 2 đã thúc đẩy các thực hành tốt, làm tiền đề đóng góp vào các thảo luận chính sách của địa phương, quốc gia và khu vực.

Sáng kiến đa bên

GRAISEA 2 hỗ trợ thành lập và vận hành các Sáng kiến đa bên (Multi-stakeholder Initiative – MSI) với sự tham gia của các cơ quan quản lý, doanh nghiệp, các tổ chức phi chính phủ và nông dân sản xuất lúa/tôm. Đây là cách huy động đa dạng nguồn lực và chuyên môn để cùng giải quyết những vấn đề mới nổi và thách thức của ngành. Thông qua nhiều hoạt động, các MSI đóng góp vào thảo luận chính sách giúp ngành tôm và lúa gạo được hỗ trợ về định hướng phát triển chiến lược, quy định, hướng dẫn của Chính phủ cũng như kết nối với các diễn đàn quốc tế.

Đến hết năm 2022, Dự án đã góp phần thành lập và hỗ trợ kỹ thuật cho 09 sáng kiến đa bên:

- 03 Mô hình đối tác công-tư trong ngành lúa gạo tại Kiên Giang, An Giang và Sóc Trăng (PPP/PPC)
- Nhóm Công tác SRP cấp quốc gia
- Liên minh Tôm sạch và Bền vững Việt Nam
- Hiệp hội Tôm tỉnh Bạc Liêu
- Nhóm Tư vấn về Trách nhiệm xã hội của Doanh nghiệp (CSR Think Tank)
- Diễn đàn Tôm Việt và ứng dụng Diễn đàn Tôm Việt trực tuyến

Các sáng kiến đa bên đã thành công trong cung cấp thông tin đầu vào, vận động lồng ghép các thực hành sản xuất, kinh doanh bền vững vào chủ trương, chương trình, chính sách của tỉnh và quốc gia. Một số chương trình, đề án quan trọng có liên

quan bao gồm “Kế hoạch Phát triển Nông nghiệp Hữu cơ giai đoạn 2020 – 2025 trên địa bàn tỉnh Cà Mau”, Quyết định số 854/QĐ-TTg năm 2022 phê duyệt Đề án “Nâng cao năng lực thích ứng với biến đổi khí hậu của hợp tác xã nông nghiệp vùng ĐBSCL giai đoạn 2021 – 2025”, “Chương trình hỗ trợ doanh nghiệp khu vực tư nhân kinh doanh bền vững giai đoạn 2022 – 2025” do Thủ tướng phê duyệt năm 2022.

Về trách nhiệm xã hội trong doanh nghiệp, các sáng kiến đa bên đã đóng góp xây dựng Nghị định số 26 về quyền lao động, điều kiện làm việc và các chính sách hỗ trợ cho ngành thủy sản.

Diễn đàn Lúa gạo Bền vững – Cách tiếp cận toàn diện để thay đổi cuộc sống của nông dân trồng lúa tại Việt Nam

Trước xu hướng và yêu cầu sản xuất bền vững với khí hậu, Diễn đàn Lúa gạo Bền vững (SRP) đã phát triển tiêu chuẩn đầu tiên và duy nhất được công nhận cho sản xuất lúa gạo - Tiêu chuẩn SRP¹². Giai đoạn 2017- 2019, nhận thấy những lợi ích tiềm năng của Tiêu chuẩn SRP đối với nông dân, doanh nghiệp và toàn ngành lúa gạo, GRAISEA 1 và 2 đã thí điểm áp dụng tiêu chuẩn này tại ĐBSCL, bắt đầu với 35 hộ dân ở HTX Thạnh Giang, huyện Thoại Sơn, tỉnh An Giang với 167 ha diện tích lúa.

Dự án GRAISEA đã phối hợp với trường Đại học Cần Thơ, Sở NN&PTNT tỉnh An Giang, Viện Chính sách và Chiến lược Phát triển Nông nghiệp Nông thôn (IPSARD) và tổ chức SRP xây dựng quy trình sản xuất lúa theo SRP, tập huấn kỹ thuật cho nông dân và các HTX, thường xuyên hỗ trợ đánh giá kết quả thực hiện. Ngoài ra, Dự án đã cung cấp trang thiết bị và trợ giá một phần lúa giống, thúc đẩy liên kết giữa người sản xuất nhỏ và doanh nghiệp như liên kết giữa HTX Thạnh Giang với Công ty Gentraco. Tập huấn về bình đẳng giới và quyền của phụ nữ cho các hộ nông dân là một phần quan trọng của hỗ trợ này.

Tính bền vững của sản xuất lúa gạo được nâng cao, thể hiện qua việc điểm số SRP trung bình của nông dân đã tăng từ 56,9 đến 64,3 trên 100 điểm sau một mùa vụ. Đến cuối năm 2019, lúa SRP đã bán được với giá cao hơn thị trường từ 100-250 Đồng/kg lúa. Gạo của HTX đạt yêu cầu về dư lượng tối thiểu, tỷ lệ ký hợp đồng thành công đạt 96%. Thu nhập vụ hè thu 2017 tăng 13% (so với sản xuất lúa theo cách thông thường).

Mặc dù thị trường sản phẩm lúa gạo SRP còn mới mẻ và khiêm tốn tại Việt Nam cũng như trên thế giới, việc thí điểm và áp dụng thành công tại huyện Thoại Sơn cùng công ty Gentraco đã góp phần cải thiện tập quán canh tác, chế biến của người sản xuất theo hướng bền vững hơn, hứa hẹn tiềm năng ứng dụng rộng rãi Tiêu chuẩn SRP trong tương lai.

Vận động thay đổi có hệ thống dựa trên chính sách

Dự án GRAISEA 2 đã xúc tiến hỗ trợ thành lập Nhóm Công tác SRP tại Việt Nam với các đối tác như IPSARD, Cục Hợp tác xã và Phát triển Nông thôn, Tổ chức GIZ, Rikolto và Tập đoàn Lộc Trời v.v... Nhóm

Công tác đã hỗ trợ áp dụng SRP trong thực tế, nâng cao năng lực cho nông dân và cán bộ địa phương, thúc đẩy thị trường gạo SRP và cung cấp bài học thành công vào thảo luận chính sách thúc đẩy áp dụng SRP tại Việt Nam.

Năm 2022, Thủ tướng Chính phủ Việt Nam đã phê duyệt Kế hoạch Quốc gia về “Nâng cao Năng lực cho các Hợp tác xã Nông nghiệp trong Bối cảnh Biến đổi Khí hậu ở Đồng bằng sông Cửu Long giai đoạn 2021 – 2025”. Với đóng góp của các bên liên quan và nhóm công tác SRP, Tiêu chuẩn SRP đã chính thức được coi là một trong những tiêu chuẩn bền vững được khuyến khích áp dụng với các hộ và doanh nghiệp sản xuất trong ngành lúa gạo.

Cột mốc này tạo nền tảng và động lực mạnh mẽ để các bên tiếp tục nỗ lực vận động cho tiêu chuẩn SRP được công nhận và thực hiện rộng rãi trong nước. Bên cạnh đó, GRAISEA 2 sẽ tiếp tục hợp tác chặt chẽ với các bên liên quan khác trong Nhóm Công tác SRP và đề xuất các khuyến nghị chính sách cho việc áp dụng SRP tại Việt Nam.

¹² Tiêu chuẩn SRP được ban hành vào năm 2015, đưa ra hướng dẫn về các phương pháp thực hành dựa trên cơ sở khoa học để sản xuất lúa gạo một cách bền vững đồng thời đảm bảo an toàn và sức khỏe của con người cũng như duy trì quyền lao động.

Sự kiện Ngày kết nối Doanh nghiệp Liên minh sản xuất Tôm sạch và Bền

Lễ ký kết PPP giữa Dự án, đại diện các doanh nghiệp, HTX, Trung tâm Khuyến nông tỉnh Kiên Giang, và Sở NN tỉnh Kiên Giang. Ảnh: RECERD

Liên minh Tôm sạch và Bền vững Việt Nam

Việt Nam là một trong những thị trường xuất khẩu tôm lớn nhất trên thế giới. Ngành tôm đang phải đối mặt với nhiều thách thức to lớn, đặc biệt là chuỗi cung ứng trong nước còn thiếu chặt chẽ, và yêu cầu ngày càng tăng đối với sản xuất sạch và bền vững từ các thị trường chủ chốt như châu Âu và Mỹ. “Để ngành tôm Việt Nam phát triển bền vững thì xu hướng tôm sạch và đảm bảo vệ sinh môi trường nuôi là điều tất yếu”, ông Châu Công Bằng, Phó Giám đốc Sở NN&PTNT tỉnh Cà Mau chia sẻ. Yêu cầu này đòi hỏi các tác nhân, từ người sản xuất đến doanh nghiệp cung ứng vật tư đầu vào, chế biến và xuất khẩu phải phối hợp chặt chẽ, hiệu quả, đảm bảo tính minh bạch về nguồn gốc, tuân thủ nghiêm ngặt theo các bộ tiêu chuẩn về an toàn vệ sinh thực phẩm, trách nhiệm xã hội, bảo vệ môi trường và bền vững.

Ngay từ năm 2019, Dự án GRAISEA 2 đã phối hợp cùng với các tổ chức trong

nước và quốc tế như MCD, IDH, Seafood Watch... thảo luận với đại diện các doanh nghiệp, HTX nuôi tôm và chính quyền địa phương về việc thành lập Liên minh Tôm sạch và Bền vững Việt Nam (VSSA). Trải qua quá trình tham vấn, đối thoại, vận động sự tham gia của các bên cũng như trong quá trình ra quyết định, VSSA đã được thành lập vào tháng 12/2020, có tính chính danh với 71 thành viên, trong đó hầu hết là các doanh nghiệp chế biến và xuất khẩu tôm, doanh nghiệp cung ứng vật tư đầu vào và đại diện các HTX nuôi tôm trên địa bàn tỉnh Cà Mau.

Với mong muốn ban đầu là xây dựng ngành công nghiệp sản xuất tôm năng động và phát triển theo hướng bền vững đáp ứng các tiêu chuẩn quốc tế, VSSA - một tổ chức còn non trẻ - gặp phải nhiều thách thức cả về tổ chức và định hướng phát triển. Do đó, Dự án GRAISEA 2 phối hợp cùng với tổ chức IDH đã hỗ trợ tham vấn xây dựng Chiến lược Phát triển 5 năm 2021 – 2025, xác định rõ những ưu tiên và mục tiêu chiến lược của tổ chức, xây dựng kế hoạch hành động với các mốc thành tựu cụ thể trong từng năm. Đồng thời, Dự án cũng hỗ trợ VSSA khởi động dự thảo Bộ Quy tắc Ứng xử giúp định hình một cách thống nhất các tiêu chuẩn trong ứng xử, hợp tác giữa các thành viên và trong nội bộ VSSA. Những hỗ trợ này đảm bảo những định hướng và ưu tiên nhất quán trong vận hành và phát triển tổ chức, và cũng là cơ sở để tổ chức đạt được những mục tiêu đã đề ra.

ngành Thủy sản và Lễ ký kết tham gia Liên minh Việt Nam. Ảnh: QUACERT

CÁC ĐỐI TÁC VÀ CỘNG ĐỒNG THAM GIA GRAISEA 2

Đối tác quốc tế

Cơ quan Hợp tác Phát triển Quốc tế Thụy Điển (SIDA), Thụy Điển
Đại sứ quán Thụy Điển tại Bangkok, Thái Lan
Đại sứ quán Thụy Điển tại Việt Nam
Tổ chức Oxfam tại Vương quốc Anh, Thụy Điển, Indonesia, Campuchia, Thailand, Hoa Kỳ, Hà Lan
Ban quản lý dự án GRAISEA khu vực Đông Nam Á (GRAISEA PMU)
Diễn đàn Lúa gạo Bền vững (SRP)
Hội đồng Quản lý Nuôi trồng thủy sản (ASC)
Chương trình Cải tiến Thủy sản châu Á (ASIC)
Tổ chức Quốc tế về Bảo tồn Thiên nhiên (WWF)
Tổ chức Rikolto
Tổ chức GIZ
Viện Nghiên cứu Lúa gạo Quốc tế (IRRI)
Tổ chức Nông lâm Liên hiệp quốc (FAO)
Tổ chức Sáng kiến Thương mại Bền vững (IDH)

Các tổ chức triển khai Dự án

Oxfam tại Việt Nam
Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam chi nhánh Thành phố Hồ Chí Minh (VCCI-HCM)
Trung tâm Hợp tác Quốc tế Nuôi trồng và Khai thác Thủy sản Bền vững (ICAFIS)
Trung tâm Bảo tồn sinh vật biển và Phát triển cộng đồng (MCD)
Trung tâm Nghiên cứu tài nguyên và Phát triển nông thôn (RECERD)

Đối tác cấp quốc gia

Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn
Cục Trồng trọt
Viện Chính sách và Chiến lược Phát triển Nông nghiệp Nông thôn (IPSARD)
Cục Thủy sản
Cục Kiểm ngư
Hiệp hội Chế biến và Xuất khẩu Thủy sản Việt Nam (VASEP)
Viện Kinh tế và Quy hoạch Thủy sản (VIFEP)
Viện Nghiên cứu và Phát triển Nông nghiệp Hữu cơ Á Châu
Trường Đại học Cần Thơ

Đối tác cấp tỉnh, huyện, xã

UBND tỉnh An Giang
Sở NN& PTNT tỉnh An Giang
Chi cục Trồng trọt và Bảo vệ thực vật tỉnh An Giang
Trung tâm Kỹ thuật Dịch vụ Nông nghiệp An Giang
UBND huyện Thoại Sơn, tỉnh An Giang
UBND huyện Tri Tôn, tỉnh An Giang
UBND tỉnh Sóc Trăng
Sở NN&PTNT tỉnh Sóc Trăng
Chi cục Thủy sản tỉnh Sóc Trăng
Chi cục Trồng trọt và Bảo vệ Thực vật tỉnh Sóc Trăng
Nhóm nông cốt GALS tỉnh Sóc Trăng
UBND huyện Mỹ Xuyên, tỉnh Sóc Trăng
UBND thị xã Vĩnh Châu, tỉnh Sóc Trăng
UBND huyện Kế Sách, tỉnh Sóc Trăng
UBND huyện Thạnh Trị, tỉnh Sóc Trăng
UBND thị xã Ngã Năm, tỉnh Sóc Trăng
UBND tỉnh Kiên Giang
Sở NN&PTNT tỉnh Kiên Giang
Trung tâm Khuyến nông tỉnh Kiên Giang
UBND huyện Hòn Đất, tỉnh Kiên Giang
UBND huyện An Minh, tỉnh Kiên Giang
UBND huyện Tân Hiệp, tỉnh Kiên Giang
UBND huyện Giang Thành, tỉnh Kiên Giang
UBND tỉnh Bạc Liêu
Sở NN&PTNT tỉnh Bạc Liêu
Hiệp hội tôm Bạc Liêu
Trung tâm Khuyến nông tỉnh Bạc Liêu
UBND thị xã Giá Rai, tỉnh Bạc Liêu
UBND huyện Phước Long, tỉnh Bạc Liêu
UBND huyện Hồng Dân, tỉnh Bạc Liêu
UBND huyện Đông Hải, tỉnh Bạc Liêu
UBND tỉnh Cà Mau
Sở NN&PTNT tỉnh Cà Mau
Sở LĐTBXH Tỉnh Cà Mau
Chi cục thủy sản tỉnh Cà Mau
Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Cà Mau
Liên minh Tôm sạch và Bền vững Việt Nam (VSSA)
UBND huyện Thới Bình, tỉnh Cà Mau
Phòng NN&PTNT huyện Thới Bình, tỉnh Cà Mau
UBND huyện Ngọc Hiển, tỉnh Cà Mau
Phòng NN&PTNT huyện Ngọc Hiển, tỉnh Cà Mau
UBND xã Trí Lực, huyện Thới Bình, tỉnh Cà Mau

Các doanh nghiệp

Công ty CP Tập đoàn thủy sản Minh Phú
Công ty TNHH xã hội chuỗi tôm rừng Minh Phú
Công ty Gentraco
Công ty TNHH MTV Lương thực Hồng Tân
Công ty CP Tôm Miền Nam
Công ty CP Thực phẩm Thái Hoà
Công ty CP Tập đoàn Thủy sản Bồ Đề Bạc Liêu
Công ty CP Công nghệ và Đầu tư Cửu Long
Công ty CP Viễn thông TB Net
Công ty TNHH MTV Trịnh Văn Phú
Công ty TNHH XNK Đại Dương Xanh
Công ty Cổ phần Tập đoàn Camimex
Công Ty CP Thương Mại XNK Thủy Sản Thanh Đoàn
Công ty Cổ phần Xuất nhập khẩu Thủy sản Năm Căn
Công ty Cổ phần Hoàng Minh Nhật
Công ty Gạo Ông Thọ

Một số hợp tác xã tiêu biểu

Hợp tác xã Núi Tô
Hợp tác xã Dịch vụ Tôm Cua Lúa Thuận Phát
Hợp tác xã Trí Lực
Hợp tác xã Vinh Lợi
Hợp tác xã Nông ngư Hoà Đề
Hợp tác xã Thủy sản Toàn Thắng
Hợp tác xã Thành Công 1
Hợp tác xã Thành Đạt
Hợp tác xã Nông nghiệp Tây Phú
Hợp tác xã Nông nghiệp Tà Đánh
Hợp tác xã Dịch vụ, Sản xuất lúa - tôm Trí Lực
Hợp tác xã Chế biến Thương mại Dịch vụ nuôi trồng thủy sản Cái Bát
Hợp tác xã Dịch vụ nông nghiệp, thủy sản Đoàn Phát
Hợp tác xã nuôi trồng thủy sản Huy Thịnh
Hợp tác xã Đoàn Kết
Hợp tác xã nuôi tôm công nghiệp Tân Long
Hợp tác xã Tân Hồng
Hợp tác xã Tài Thịnh Phát Farm
Hợp tác xã nuôi trồng thủy sản Hồng Hoa
Và các hợp tác xã khác

Dự án “**Tăng cường bình đẳng giới và đầu tư kinh doanh nông nghiệp có trách nhiệm tại Đông Nam Á**” (GRAISEA 2) được tài trợ bởi Cơ quan Hợp tác Phát triển Quốc tế Thụy Điển (SIDA) / Đại sứ quán Thụy Điển tại Bangkok, Thái Lan.

Dự án được thực hiện bởi Oxfam tại Việt Nam, Trung tâm nghiên cứu Tài nguyên và Phát triển Nông thôn (RECERD), Trung tâm Bảo tồn Sinh vật biển và Phát triển Cộng đồng (MCD), Trung tâm Hợp tác Quốc tế Nuôi trồng và Khai thác Thủy sản Bền vững (ICAFIS), và Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI).